

De Rechtspraak

Jaarverslag 2008

de Rechtspraak

De Rechtspraak Jaarverslag 2008

Deel I

1 Voorwoord	5
2 Agenda van de Rechtspraak 2008-2011	7
2.1 Deskundige rechtspraak	8
2.2 Betrouwbare rechtspraak	13
2.3 Effectieve rechtspraak	14
2.4 Rechtspraak in de samenleving	17
3 Wetgevingsadvies en onderzoek	23
3.1 Wetgevingsadvies	23
3.2 Onderzoeksprogramma	24
4 Instroom, productie en doorlooptijden	27
4.1 Landelijk beeld	28
4.1.1 Instroom van zaken	28
4.1.2 Afgehandelde zaken	28
4.1.3 Voorraadontwikkeling en duur van procedures	30
4.1.4 Productiviteit en productie ten opzichte van de afspraken	32
4.2 Ontwikkelingen van aantal zaken en doorlooptijden per sector	34
4.2.1 Sector strafrecht	34
4.2.2 Sector civiel	36
4.2.3 Sector kanton	38
4.2.4 Sector bestuursrecht	39
5 Financiën	45
5.1 Risicobeheersing	45
5.2 Jaarrekening	47
5.3 Accountantsverklaring	59

Deel II

Cijfers	61
Bijlage	79
Publicaties 2008 onderzoeksprogramma	79
Nieuw gestarte projecten	80
Onderwerpen hoofdstukken 2, 4 en 5	81

Deel I

Voorwoord

De Rechtspraak is een organisatie die zich kenmerkt door stabiliteit en continuïteit. Onveranderlijk is ze echter niet. De Rechtspraak opereert in een zich ontwikkelende samenleving. In 2008 heeft de Rechtspraak de blik vooruit gericht met een brede toekomstverkenning. Ontwikkelingen in de samenleving tot het jaar 2020 en de mogelijke consequenties ervan voor de Rechtspraak worden hierin geanalyseerd. Dit zal in 2009 uitmonden in een aanpassing van de visie op de rechtspraak en de organisatie daarvan. Belangrijke thema's zijn de professionaliteit, het domein van de rechter, de organisatie en personeel en besturing.

Er worden steeds hogere eisen gesteld aan de kwaliteit van rechtspraak. De samenleving wordt complexer en kritischer en de advocatuur en het Openbaar Ministerie specialiseren zich. Ook de Rechtspraak bezint zich op het vraagstuk van de specialisatie. Deskundigheid wordt het beste behouden en specialismen kunnen het beste worden opgebouwd als rechters minstens een minimum aantal zaken van eenzelfde soort per jaar te behandelen krijgen. Dit is nog niet altijd het geval. Kleine sectoren van de rechtbanken zijn hierdoor kwetsbaar. Ook zijn zij kwetsbaar voor de (tijdelijke) uitval van medewerkers.

De Raad voor de rechtspraak is van mening dat aanpassing van de organisatie nodig is om ook in de toekomst de kwaliteit van de rechtspraak te kunnen blijven waarborgen. Over een herziening van de gerechtelijke kaart (waar wordt in Nederland rechtgesproken en in welke bestuurlijke eenheid) vindt thans discussie plaats. De herziening zou ervoor moeten zorgen dat de gerechten voldoende zaken te behandelen hebben om specialisatie van rechters mogelijk te maken en over voldoende mensen beschikken om kwalitatief hoogwaardig te kunnen werken. Rechters zowel generalisten als specialisten, moeten voldoende geëquipeerd zijn om hun vak goed uit te oefenen. Jeugdrechters en strafrechters hebben hiervoor nieuwe profielen opgesteld.

Kwaliteitsverbetering was ook in 2008 een belangrijke thema voor de gerechten. Er is hard gewerkt aan het inzichtelijk maken van kwaliteit en het toepassen van kwaliteitsnormen. De positieve resultaten hiervan tekenen zich inmiddels af. In dit verslag zijn de belangrijkste resultaten van de Rechtspraak in 2008 bijeen gebracht.

Agenda van de Rechtspraak 2008-2011

Samenvatting

De Agenda van de Rechtspraak 2008-2011 heeft als ondertitel 'Onafhankelijk en betrokken'. Hiermee wordt onderstreept dat de Rechtspraak weliswaar een belangrijke onafhankelijke positie heeft in het Nederlandse staatsbestel, maar dat zij daar alleen maar invulling aan kan geven door oog te hebben voor de ontwikkelingen in de samenleving en de eisen die daaruit voortvloeien voor een goede taakvervulling. De Agenda 2008-2011 is grotendeels gebaseerd op evaluatieonderzoek. De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de Agenda van de Rechtspraak 2005-2008 betreffen de visie op de organisatie. Meer nadruk is komen te liggen op leiderschap, cultuur en aandacht voor ontwikkeling en verbetering (het zijn van een lerende organisatie). De Agenda 2008-2011 bestaat uit vier thema's die zijn uitgewerkt in een aantal te bereiken resultaten. De thema's zijn: deskundige rechtspraak, betrouwbare rechtspraak, effectieve rechtspraak en rechtspraak in de samenleving. De resultaten in 2008 worden weergegeven in de paragrafen 2.1 tot en met 2.4. Zij laten zich als volgt samenvatten:

1. Deskundige rechtspraak

In 2007 zijn op verschillende gebieden kwaliteitsnormen opgesteld. Het streven is dat in 2010 alle gerechten voldoen aan de normen. Het beeld over 2008 is genuanceerd. Bij de realisatie van verschillende normen is belangrijke voortgang geboekt. Sommige normen, zoals de verbetering van de motivering in strafzaken (Promis) zijn lastig te implementeren. Veel aandacht is in 2008 uitgegaan naar de herziening van de gerechtelijke kaart en het analyseren van de problemen met specialistische zaakspakketten. Samenwerking tussen gerechten is belangrijk om kwaliteit te kunnen blijven leveren. De verbetering van de inzet van externe deskundigen in procedures heeft vorm gekregen door de ontwikkeling van het Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen en de deskundigenindex voor de sectoren civiel en straf.

2. Betrouwbare rechtspraak

Op het gebied van de formele en materiële rechts-eenheid zijn verschillende activiteiten ontplooid. De kantonrechttersformule voor ontslagzaken is

aangepast. Verder zijn er diverse procesreglementen opgeleverd en werkprocessen geïnformeerd.

3. Effectieve rechtspraak

Het vergroten van de digitale toegankelijkheid is een belangrijke prioriteit voor de Rechtspraak. In 2008 liepen er bij verschillende gerechten pilots met procederen via een digitaal dossier en het indienen van digitaal beroep. Verder is in navolging van Amsterdam in 2007, in 2008 het primair processysteem ReIS bij de civiele sectoren van de overige gerechtshoven geïmplementeerd en in beheer genomen.

4. Rechtspraak in de samenleving

De nieuwe ‘persrichtlijn rechtspraak’ werd in 2008 ingevoerd. In de richtlijn is gezocht naar de balans tussen enerzijds openbaarheid en anderzijds de privacy van procesdeelnemers en het ordelijk verloop van de procedures.

De communicatie met justitiabelen is verbeterd door het aanpassen van de standaardcorrespondentie met justitiabelen en het verschaffen van praktische informatie over de gang van zaken bij de gerechten.

2.1 Deskundige rechtspraak

De doelstelling ‘deskundige rechtspraak’ ziet zowel op het verhogen van de beschikbare deskundigheid binnen de Rechtspraak als op het verbeteren van de inzet van deskundigen van buiten in procedures. Het leren van fouten is een belangrijk instrument om de deskundigheid op peil te houden. In een lerende organisatie is het elkaar aanspreken normaal en opbouwend. De Rechtspraak wil zo’n lerende organisatie zijn.

Kwaliteitsnormen

De gerechten ondernemen velerlei activiteiten die gericht zijn op het waarborgen en verbeteren van kwaliteit van de rechtspraak. Een belangrijke ontwikkeling daarin zijn de afspraken tussen de Raad en de gerechten om in 2010 te voldoen aan een aantal kwaliteitsnormen.

De kwaliteitsnormering maakt deel uit van een groter geheel. Vanaf 2002 werken gerechten met het kwaliteitskader ‘RechtspraakQ’, waar een aantal kwaliteitsinstrumenten deel van uitmaakt. Gerechten werken met verschillende vormen van intervisie, er zijn kwaliteitsafspraken gemaakt in statuten, er is een landelijke klachtenregeling en verbeteractiviteiten worden uitgevoerd op basis van klant- en medewerkerswaarderingsonderzoeken.

In 2007 zijn doelstellingen en normen geformuleerd voor de volgende zes kwaliteitsindicatoren: permanente educatie, meelezen van enkelvoudige vonnissen, meer zittingen meervoudig behandelen, instructie- en feitenonderzoek, betere motivering en doorlooptijden. Voor doorlooptijden van de sector straf geldt dat hierover in 2008 normen zijn opgesteld. De genoemde indicatoren worden ingevoerd in de periode 2008-2010. Het streven is dat alle gerechten in 2010 voldoen aan de normen. Afgesproken is dat al in 2009 aan de norm voor permanente educatie wordt voldaan.

De realisatie van sommige normen blijkt een forse inspanning van de gerechten te vergen. In de bestuurlijke overleggen die driemaal per jaar met de gerechten worden gevoerd, houdt de Raad de vinger aan de pols met betrekking tot de voortgang.

Rechtbanken en gerechtshoven hebben in 2008 hard gewerkt aan het invoeren van de normen en hebben de nodige stappen ondernomen om deze in 2010 te gaan halen. In het onderstaande worden per kwaliteitsindicator de resultaten beschreven.

Permanente educatie

Onder deze kwaliteitsindicator wordt verstaan: de tijd die wordt besteed aan opleidingen met het doel kennis en vaardigheden in de huidige functie op peil te houden en te vergroten. Gerechten werken met opleidingsplannen en organiseren scholingsactiviteiten. De norm voor 2009 is gesteld op 30 daadwerkelijke opleidingsuren per jaar voor iedere raadsheer, rechter en juridisch medewerker.

De norm van 30 uur voor permanente educatie wordt gemiddeld genomen door 73 procent van de rechters gehaald. Er zijn vier rechtbanken met een realisatie tussen de 50 en 60 procent. Bij de juridisch medewerkers worden iets lagere percentages gehaald, gemiddeld 63 procent. Er zijn drie gerechtshoven die de norm voor een groot deel hebben ingevoerd, de realisaties variëren van 58 tot 80 procent. Twee hoven zitten aanmerkelijk lager, 25 tot 38 procent. Bij de bijzondere colleges voldoet bijna 90 procent van de raadsheren en juridisch medewerkers aan de norm. De realisatie lijkt bij de gerechten aan de lage kant te zijn, zeker gezien het feit dat al in 2009 aan de norm moet worden voldaan. Uit de jaarverslagen blijkt echter dat dit structureel wordt opgepakt en bijna alle rechters al de nodige educatie volgen.

Meelezen enkelvoudige uitspraken

Met de kwaliteitsindicator meelezen door een andere rechter dan degene die de zaak behandelt, wordt kwaliteitsverbetering van de uitspraken beoogd. ‘Meelezen’ houdt rechters scherp en draagt bij aan een cultuur waarin het gewoon is onderling over kwaliteit te spreken. In de meeste zaken wordt een uitspraak al door twee paar ogen bekeken: een juridisch medewerker en een rechter. Meelezen komt daar nog bovenop. De norm is dat iedere rechter per maand één zwaardere uitspraak laat meelezen. Bij beginnende rechters in een sector, zogenaamde ‘sectorstarters’, wordt in de eerste 6-12 maanden 100 procent meegelezen. Voor de sector straf is meelezen zoals dit voor de andere sectoren is gedefinieerd niet mogelijk, aangezien in enkelvoudige zaken in vrijwel alle gevallen mondeling vonnis wordt gewezen direct aansluitend op de behandeling van de zaak. Bij de gerechtshoven worden zaken overwegend meervoudig behandeld. Daarmee heeft de norm geringe betekenis voor de gerechtshoven. Meelezen bij enkelvoudige zaken moet binnen een behoorlijk aantal sectoren worden verbeterd om de norm van 100 procent te kunnen halen. Civiel-familie heeft de norm voor een groot deel ingevoerd, het gemiddelde is 87 procent. Bij de andere sectoren worden door een aantal gerechten lage resultaten behaald. De gerechten zijn druk bezig met het invoeren van de norm en meelezen wordt in 2009 systematischer toegepast.

Meer zittingen meervoudig behandelen

Het is van belang dat die zaken waarin een meervoudige behandeling (behandeling door drie rechters) gewenst is ook daadwerkelijk meervoudig worden behandeld. Voorkomen moet worden dat dergelijke zaken uit efficiencyoverwegingen enkelvoudig worden afgedaan. Daarvoor is het onder andere nodig dat rechters/raadsheren de ruimte ervaren om een zaak meervoudig af te doen.

De kwaliteitsindicator heeft ertoe geleid dat binnen de sectoren het meervoudig afdoen is toegenomen. Met name bij straf, bestuur en belasting (Rijk) is de nodige voortgang geboekt. Meervoudig afdoen volgens de norm ligt binnen de sector straf op schema, het gemiddelde is 11 procent (norm 15%). Bij bestuur en belasting Rijk worden goede resultaten gehaald, gemiddelden van respectievelijk 9 (norm 10%) en 26 procent (norm 15%). Binnen de sector vreemdelingen wordt meervoudig afdoen wisselend opgepakt. De sector civiel heeft lage resultaten behaald. Civiel-handel heeft een gemiddelde van 5 procent

(norm 10%) en civiel-familie een gemiddelde van 1 procent (norm 5%). De lage realisatie kan van verschillende factoren afhangen, bijvoorbeeld: onvoldoende geschikte zaken om meervoudig af te doen of de werkdruk binnen de sector. Bij de hoven worden de normen voor de sector straf grotendeels behaald met een gemiddelde van 87 procent (norm 85%) en bij belasting (Rijk) nadert de meerderheid de norm, het gemiddelde is 77 procent (norm 90%).

Instructie en feitenonderzoek

Het is van belang dat in elke zaak het onderzoek wordt verricht dat voor de juiste afhandeling van die zaak relevant is. Voorbeelden van onderzoeksinstrumenten zijn onderzoek door een deskundige, stellen van schriftelijke vragen, zitting, opvragen van stukken en het horen van getuigen. Voor het gebruik van de onderzoeksinstrumenten zijn door de verschillende sectoren van de rechtbanken doelstellingen geformuleerd voor 2010.

Het versterken van instructie en feitenonderzoek wordt hoofdzakelijk opgepakt door het inzetten van comparities na antwoord binnen de sectoren kanton en civiel-handel. De sector civiel-handel past comparitie na antwoord veelvuldig toe en zit gemiddeld genomen op 82 procent (norm 90%) van de contradictoire zaken). Binnen de sector kanton wordt een comparitie na antwoord redelijk vaak toegepast en door een aantal gerechten zelfs meer dan de norm voorschrijft, waardoor het gemiddelde ligt op 26 procent (norm 25%) van de dagvaardingszaken.

Voor de hoven zijn geen normen geformuleerd. Maar ook daar geldt dat in civiele zaken zonodig gecompareerd wordt, met name als dat in eerste aanleg is nagelaten. In het bestuursrecht zijn positieve ervaringen opgedaan met de comparitie na antwoord. Uit pilots blijkt dat in 11 procent van de zaken een intrekking volgt na de comparitie en dat een nadere zitting vaak achterwege kan blijven (zie ook paragraaf 2.3 onder Project Differentiatie zaaksbehandeling bestuursrecht).

Goede bewijsmotivering

De invoering van ‘Promis’ (project Motiveringsverbetering in Strafvonnissen) in de strafsectoren is gericht op verbetering van de bewijs- en strafmotivering in een vonnis of arrest. Het moet leiden tot meer inzicht in de redenering achter de rechterlijke uitspraak. In essentie wil de rechter in een dergelijke uitspraak meteen inzicht geven in zijn gedachtegang en in de wijze waarop hij tot zijn beslissing is gekomen. De beoogde norm is dat

uiteindelijk alle meervoudige strafzaken worden afgedaan volgens de Promis-methode.

De invoering van Promis blijkt een forse inspanning van de gerechten te vergen. Dit uit zich in nog relatief lage realisatiepercentages gezien de eindnorm in 2010 van 100 procent. Bij de rechtbanken lag het gemiddelde op 25 procent. De spreiding was evenwel groot. Bij de hoven had men landelijk gezien in 8 procent van de meervoudigekamerarresten de Promis-werkwijze toegepast.

Doorlooptijden

Voor rechtzoekenden is de lengte van een procedure van wezenlijk belang. Zonder een zekere vaart in een procedure verliest ieder ander kwaliteitsstreven zijn betekenis. Ook vanuit maatschappelijk belang is een korte doorlooptijd van gerechtelijke procedures een essentieel aspect van de prestaties. Om die reden heeft de Rechtspraak voor 36 proceduuretypen spreidingsnormen vastgesteld die in 2010 bereikt moeten worden. De norm bestaat uit een termijn waarbinnen een bepaald percentage van de zaken afgehandeld dient te zijn. Het uitgangspunt is dat het overgrote deel van de zaken binnen de termijn, die per sector voor zowel gerechtshoven als rechtbanken is aangegeven, wordt afgehandeld.

Een overzicht van de normen 2010 en de realisatie daarop in 2008 is te vinden in tabel 9b van deel II. Een nadere bespreking daarvan is te vinden in paragraaf 4.1.3 voor het landelijke beeld. De realisatie per sector wordt besproken in paragraaf 4.2.

Project reflectie

Het bespreken van vernietigingen en cassaties is van oudsher een belangrijk onderdeel van het rechterlijke werk. In de Agenda 2008-2011 zijn daar twee instrumenten aan toegevoegd die betrekking hebben op de behandeling van zaken in eerste en tweede aanleg samen: reflectiecommissies en systematisch overleg over kwaliteit tussen de opvolgende instanties. Deze instrumenten worden in samenhang gezien, zij zijn immers allemaal bedoeld om op gestructureerde wijze te leren van beslissingen in hoger beroep en cassatie. Van belang is dat het gaat om gezamenlijk te leren.

In februari 2008 is in opdracht van de Raad voor de rechtspraak en de presidenten van het gerechtshof Arnhem en de rechtbanken Arnhem en Zutphen een projectgroep aan het werk gegaan, met als opdracht de drie voormelde instrumenten nader uit te werken en (meer) in samenhang met elkaar verder te ontwikkelen. Het project valt uiteen in

drie fasen: een uitwerkingsfase, een uitvoeringsfase en een evaluatiefase. De uitwerkingsfase nadert nu zijn voltooiing. Er zijn twee interne tussenrapportages uitgebracht en in 2009 is een openbare rapportage verschenen, waarin een kader wordt geschetst voor het toepassen van de instrumenten binnen de gerechten.

Samenwerking en specialisatie binnen de Rechtspraak

De Commissie 'Toedeling zaakspakketten' heeft aanbevelingen gedaan over welke zaakspakketten vanuit het oogpunt van kwaliteit herverdeeld zouden moeten worden en over de wijze waarop dit het beste kan gebeuren. Het rapport bevat voor de drie sectoren bestuur, straf en civiel een analyse van de problemen met specialistische zaken. Het herverdelen van zaakspakketten is vooral van belang wanneer het gaat om zaken waarin specialistische kennis is vereist of wanneer de instroom van een bepaalde categorie zaken te gering is om een specialisatie op te bouwen. Het rapport geeft concreet aan op welke punten samenwerking tussen de gerechten nodig is om kwaliteit te blijven leveren. Deze voorstellen worden betrokken bij de advisering van de Raad over de gerechtelijke kaart in 2009.

Om ook in de toekomst de kwaliteit van rechtspraak te kunnen garanderen zijn aanpassingen in de organisatie nodig. De Raad heeft in 2008 de Minister op zijn verzoek geadviseerd over de herziening van de gerechtelijke kaart. Hierop vooruitlopend hebben de rechtbanken Groningen en Assen besloten vergaand samen te werken. Zij zijn aangewezen als elkaars nevenzittingsplaats voor wat betreft strafzaken en bestuurszaken. In Assen en Groningen aanhangig gemaakte zaken kunnen daardoor bij beide rechtbanken behandeld worden. Dit kan leiden tot een vergroting van de kwaliteit, maar kan ook tot gevolg hebben dat een rechtszoekende voor de behandeling van zijn zaak naar de andere rechtbank zal moeten reizen.

De juridische basis voor deze samenwerking is het Besluit Nevenvestigings- en nevenzittingsplaatsen. Voor de verantwoording over de toepassing van dit Besluit wordt verwezen naar www.rechtspraak.nl.

Met de inrichting van kenniscentra geeft de Rechtspraak een impuls aan de opbouw van specialistische kennis. In 2008 is besloten tot de inrichting van een kenniscentrum op het gebied van financieel-economische criminaliteit bij het gerechtshof

Amsterdam en een kenniscentrum op het gebied van cybercrime bij gerechtshof 's-Gravenhage, in aansluiting op het beleid van het kabinet. Het gerechtshof 's-Hertogenbosch beschikt reeds over een kenniscentrum Milieu en gezondheid.

In 2008 is het programma Jeugd gestart dat tot doel heeft de behandeling van civiele zaken en strafzaken waar kinderen bij zijn betrokken te verbeteren. Verschillende gerechten hebben initiatieven ondernomen om de samenwerking tussen de sectoren en units waar jeugd(straf)-, leerplicht- en familiezaken worden behandeld te verbeteren, zodat er een completer beeld kan ontstaan omtrent de situatie van het kind.

Leiderschapsontwikkeling

In 2008 is op basis van het rapport van de commissie "Verkenning loopbaantrajecten voor zware bestuursfuncties" en het rapport "Durf als veranderstrategie" het Executive Development beleid geformuleerd voor de zware bestuursfuncties. Op basis van deze rapporten is het profiel van de bestuurder aangepast en de competentie "durf" opgenomen. Dit aangepaste profiel wordt voortaan gehanteerd bij de werving, selectie, benoeming, beoordeling en ontwikkeling van toekomstige bestuurders. In 2008 is de vierde management development (MD)-leergang voor toekomstige sectorvoorzitters afgerond en de vijfde van start gegaan. Het eerste programma voor teamleiders, verzorgd door de Utrechtse school voor Bestuurs- en Organisatiewetenschap, is afgerond en geëvalueerd. Een tweede programma is inmiddels gestart. De intervisie-groepen voor zittende bestuurders met deelnemers van buiten de Rechtspraak zijn bij elkaar blijven komen en uitgebreid van drie naar vier groepen. In deze groepen worden thema's uit het werk met elkaar besproken. Het 'Regiepunt Coaching' heeft voor meer kandidaten bemiddeld in 2008 (28) dan in 2007 (21). In 2008 zijn meer rechtspraakcoaches ingezet dan externe coaches.

Arbeidsmarktpositie

Eerder al werd vastgesteld dat het voor de Rechtspraak belangrijk is actief en gericht te werven. In 2008 zijn hiervoor niet alleen concrete ideeën ontstaan, maar zijn ook voorbereidende en promotie-activiteiten gestart. In de komende periode worden de volgende evenementen georganiseerd: de Summercourt, waar 20 bachelorstudenten vijf dagen lang kennis maken met de Rechtspraak en het Openbaar Ministerie, de TOPstage@rechtspraak.nl, waar studenten in de masterfase bij een rechter stage kunnen lopen en

de BestGraduates Law game 2009, waarin afstuderende rechtenstudenten kennis kunnen maken met de Rechtspraak.

Naast het direct benaderen van de doelgroep zoals hierboven omschreven, heeft de Rechtspraak meer aandacht besteed aan digitale advertentiemogelijkheden. Ook is een nieuwe advertentie ontwikkeld om raio's (rechterlijk ambtenaren in opleiding) te werven. Voor de werving van specifieke doelgroepen heeft een aantal gerechten 'diversity assessments' uitgevoerd. De uitkomsten van deze assessments worden gebruikt voor de formulering en implementatie van het diversiteitsbeleid van de gerechten.

Functioneren van rechters

De rechtspraak en het functioneren van rechters staat in toenemende mate in de publieke belangstelling en het vertrouwen in de rechtspraak is niet zonder meer voor iedere burger vanzelfsprekend. Ook komt het steeds meer voor dat vragen worden gesteld over het functioneren van rechters.

De Rechtspraak is zich er van bewust dat de beeldvorming over de Rechtspraak, en daarmee voor een belangrijk deel het aanzien van het rechterlijk ambt, in sterke mate wordt bepaald door voor de dagelijkse praktijk weliswaar niet maatgevende incidenten en daarnaast ook door de wijze waarop daarmee door de organisatie wordt omgegaan. Dit bewustzijn en de opvatting dat voor de met rechtspraak belaste rechterlijke ambtenaren tenminste dezelfde gedrags- en integriteitsnormen moeten gelden als die welke in de 'gewone' ambtenarenjurisprudentie zijn ontwikkeld, is voor de Rechtspraak aanleiding geweest hieraan nadrukkelijker aandacht te schenken.

Zo werkt de Raad voor de rechtspraak thans aan een protocol dat beoogt een handreiking te bieden aan de gerechtsbesturen bij hun optreden naar rechters die niet naar behoren functioneren dan wel zich in enigerlei vorm hebben schuldig gemaakt aan plichtsverzuim. Daarnaast heeft een door de Raad, in overleg met de presidentenvergadering, ingestelde werkgroep in 2008 een rapport uitgebracht waarin voorstellen worden gedaan om de disciplinaire maatregelen ten aanzien van rechters uit te breiden. Dit rapport wordt in 2009 verder besproken. Verder is in 2008 een gedragscode integriteit ontwikkeld. Deze zal in 2009 worden vastgesteld. De NVvR is hierbij betrokken. Over incidenten met betrekking tot het functioneren van rechters wordt overleg gevoerd met en

vindt afstemming plaats tussen de desbetreffende gerechtsbesturen en (het bureau van) de Raad en in voorkomende gevallen met de procureur-generaal bij de Hoge Raad. Voor het verkrijgen van inzicht in de gevallen die zich in 2008 hebben voorgedaan wordt verwezen naar het jaarverslag van de Hoge Raad der Nederlanden 2007 en 2008 (hoofdstuk Parket).

Verbetering inzet van externe deskundigen in procedures

In de afgelopen jaren heeft de Rechtspraak systematisch aandacht besteed aan het vraagstuk van de inbreng/inzet van externe deskundigen in gerechtelijke procedures. 2008 is in dit verband een belangrijk jaar geweest. Een onderzoek is opgeleverd waarin aanbevelingen worden gedaan over de wijze waarop deskundigen in procedures worden ingeschakeld. Verder heeft de Rechtspraak een belangrijke bijdrage geleverd aan de totstandkoming van het Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen dat naar verwachting in juli 2009 van start zal gaan. Het Register zal beter dan nu het geval is zowel de inhoudelijke als de forensische kwaliteiten van deskundigen dienen te waarborgen. Verder is in het kader van het programma ‘Strafsectoren 2010’ een visie ontwikkeld op de manier waarop de materiedeskundigheid van de strafrechter, die belangrijk is om deskundigenrapporten voldoende kritisch te benaderen, kan worden bevorderd. Deze visie staat verwoord in het rapport ‘De Strafrechter en Profiel’, dat de leidraad zal zijn voor de activiteiten in de komende jaren.

Europees en internationaal perspectief

In het kader van de versterking van de Europese oriëntatie is een taakomschrijving voor de Gerechtscoördinatoren Europees Recht (GCE) opgesteld. Deze taakomschrijving beoogt de positie van de GCE, als belangrijk onderdeel van de Europeesrechtelijke kennisinfrastructuur, te versterken. De overgrote meerderheid van de gerechten neemt inmiddels deel aan een uitwisseling met een gerecht in een van de (kandidaat) EU-lidstaten. Een detachering van een raadsheer bij de Europese Commissie, directoraat generaal Justitie, Vrijheid en Veiligheid is gerealiseerd. Vertegenwoordiging van de Rechtspraak in Brussel dient enerzijds om beter geïnformeerd te zijn over wat er speelt in Brussel en anderzijds om de belangen van de Rechtspraak beter te kunnen behartigen.

Het Europees Netwerk van de Raden voor de rechtspraak (hierna ENCJ) heeft rechtspersoonlijkheid

verkregen naar Belgisch recht. Dit heeft de weg geopend voor subsidieverlening door de Europese Commissie en daarmee de oprichting van een permanent bureau in Brussel. Tezamen met de Belgische Hoge Raad voor de Justitie heeft de Raad de op- en inrichting van het bureau ter hand genomen. Het secretariaat van het netwerk, dat al vier jaar door de Raad wordt gevoerd, zal begin 2009 volledig overgaan naar het bureau in Brussel. Tijdens de Algemene Vergadering in Boedapest is Nederland opnieuw gekozen als lid van de Stuurgroep van het ENCJ. De Rechtspraak is vertegenwoordigd in alle werkgroepen van het ENCJ. De Werkgroep ‘Quality Management’, gecoördineerd door de Raad, heeft een zeer uitgebreid rapport opgesteld waarin de verschillende kwaliteitsinstrumenten in Europa in kaart zijn gebracht.

Het Surinaamse Hof van Justitie en de Raad hebben na een in een zeer goede sfeer verlopen bezoek van een kleine delegatie van het Hof aan ’s-Gravenhage, een gezamenlijke intentieverklaring ondertekend waarin het voornemen tot samenwerking op een paar belangrijke terreinen is vastgelegd.

De EU-missie naar Kosovo, die door de onafhankelijkheidsverklaring van Kosovo en de niet-wereldwijde erkenning ervan veel vertraging heeft opgelopen, is uiteindelijk van start gegaan. De Nederlandse Rechtspraak is met een raadsheer en een juridisch medewerker goed vertegenwoordigd. Een zeventiental delegaties van over de hele wereld – van Japan tot El Salvador, van Noorwegen tot Marokko – heeft de Raad bezocht om geïnformeerd te worden over verschillende aspecten van de Nederlandse Rechtspraak.

Versterking positie rechter/raadsheer-commissaris in straf- en faillissementszaken

Als gevolg van veranderingen in het gerechtelijk vooronderzoek en de bijzondere opsporingsbevoegdheden, is de positie van de rechter-commissaris (rc) ten opzichte van de officier van justitie afgezwakt. Daardoor zijn risico’s gecreëerd op het gebied van de waarheidsvinding, de rechtsbescherming en de efficiency en effectiviteit van het vooronderzoek. Om de positie van de rechter-commissaris weer te versterken, stelde de Raad – naast de wettelijke herstructurering van de positie van de rc – voor om de deskundigheid van de rc verder te bevorderen, het takenpakket te herijken en meer onderzoekscapaciteit en ondersteuning aan te trekken.

De structurele formatie van de kabinetten rc is in 2007 uitgebreid. Bijna de helft van de rechtbanken

heeft het aantal rc’s in strafzaken uitgebreid, bijna eenderde van de gerechten heeft de ondersteuning uitgebreid.

In 2008 heeft verdere uitbreiding van het aantal rechter-commissarissen en versterking van de juridische ondersteuning plaatsgevonden bij vijf rechtbanken. In 2008 lag het accent verder op de kwalitatieve versterking in de vorm van opleidingen of specifieke cursussen.

Voor faillissementen geldt ongeveer hetzelfde beeld. In 2007 is de bezetting uitgebreid (rc’s en ondersteuning), in 2008 is gekozen voor kwalitatieve versterking. Enkele rechtbanken geven aan dat door de dalende instroom er meer tijd is vrijgekomen voor het afhandelen van zaken en het volgen van scholing. Binnen de gerechten is er fors geïnvesteerd in extra scholing, te denken valt aan opleidingen Insolventierecht en specifieke cursussen bij SSR, Insolad of andere opleidingsinstituten. Vijf rechtbanken hebben de personele bezetting uitgebreid in de vorm van een extra rc en in een enkel geval door het versterken van de griffie of de administratieve ondersteuning.

Bij de hoven is in 2008 vaker gebruik gemaakt van de inzet van de gedelegeerde raadsheer-commissaris. Terugverwijzing naar de rechter-commissaris is hierdoor minder vaak nodig geweest, het gerechtshof kon zelf onderzoek verrichten.

Straf: Opleiding strafrechters

In mei 2008 is het rapport ‘De Strafrechter en Profiel’ gepubliceerd. In dit rapport zijn opleidingsprofielen voor strafrechters beschreven en zijn aanbevelingen gedaan over de opleiding en ontwikkeling van strafrechters. De aanbevelingen krijgen in 2009 een vervolg. Het strafrechtelijke cursusaanbod van SSR is geëvalueerd in het licht van de opleidingsbehoeften, beschreven in De Strafrechter en Profiel.

Civiel/bestuur: Deskundigenindex

In mei 2008 is de deskundigenindex (DIX-I) landelijk beschikbaar gesteld. Na afronding van het project DIX-I, is de projectgroep begonnen met een verbetering van de deskundigenindex voor de sectoren bestuur en civiel (DIX II). Als uitgangspunt dienen de kwaliteitseisen en de gedragscode voor deskundigen die het Nederlandse Register Gerechtelijk Deskundigen (NRGD) van het Ministerie van Justitie voor het strafrecht heeft ontwikkeld. In 2009 zal de projectgroep vooral aandacht besteden aan de samenwerking met het NRGD om het streven om in de toekomst tot één register

te komen (zie ook hierboven onder ‘verbetering inzet van externe deskundigen in procedures’).

Project Omgevingsvergunning

Medio 2008 is bekend geworden dat de inwerking-treding van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht uitgesteld zal worden tot 1 januari 2010. De Leergang omgevingsrecht, zoals ontwikkeld door SSR, zit in de afrondende fase. SSR ontwikkelt daarnaast kennisdossiers, die moeten dienen ter ondersteuning van de Leergang.

2.2 Betrouwbare rechtspraak

Voor betrouwbaarheid is naast integriteit vooral van belang dat de burger er op kan vertrouwen dat het recht op uniforme wijze wordt toegepast. Verschillen in procedure en/of uitkomst moeten kunnen worden verklaard vanuit het gehanteerde toetsingskader en de eigenheid van het voorliggende geschil en niet vanuit de individualiteit van de rechter of het gerecht. Dat voorkomt onnodige gang naar de rechter. Uniforme rechtstoepassing sluit – mede in het belang van rechtsontwikkeling – gemotiveerd afwijken uiteraard niet uit. Door het landelijk vaststellen van procesreglementen en werkprocessen wordt de procedurele rechtseenheid vergroot. De sectoren hebben in 2008 verschillende werkprocessen geüniformeerd en een aantal procesreglementen opgeleverd.

Kantonrechtersformule

In 2008 hebben de kantonrechters besloten om de kantonrechtersformule te wijzigen. De formule was toe aan een “update”. De kantonrechtersformule is een rekenmodel dat de kantonrechters in 1996 hebben ontwikkeld voor de toekenning van vergoedingen in ontslagprocedures. Volgens de wet kunnen kantonrechters bij ontslag een vergoeding naar billijkheid toekennen. Doel van de kantonrechtersformule is meer eenheid te brengen in de manier waarop de kantonrechters de vergoeding berekenen. De kantonrechtersformule is overigens niet bindend: het gaat om een aanbeveling van beroepsgenoten aan beroepsgenoten. Een belangrijkste wijziging is dat er meer aandacht is voor de arbeidsmarktpositie van de werknemer en de financiële positie van de werkgever en meer mogelijkheden tot maatwerk voor 60 plussers. Vanaf 1 januari 2009 wordt met deze aanbevelingen gewerkt. Zie ook onder de paragrafen 2.4 (themadossier) en 3.1 (wetsvoorstel limitering arbeidsvergoeding).

Strafprocesreglement

Het project Strafprocesreglement beoogt een landelijke procesregeling op te stellen waarin regels worden geformuleerd ter nadere aanvulling van het Wetboek van Strafvordering. Doel van het project is te komen tot een uniforme wijze van behandeling van strafzaken door rechtbanken en Openbaar Ministerie. Een projectgroep, bestaande uit leden van de Rechtspraak, het Openbaar Ministerie en de advocatuur (NOvA) heeft de tekst van het reglement geschreven. De projectgroep heeft zich ook gericht op het actualiseren van het aanhoudingenprotocol, dat deel uitmaakt van het Strafprocesreglement. Ook andere protocollen zullen deel gaan uitmaken van dit reglement, zoals het protocol slachtoffers en het protocol telehoren.

Uniformering werkprocessen civiel en kanton

Vershillende werkprocessen zijn in 2008 geuniformeerd. Regelmatig zijn de aanpassingen in de werkprocessen aan de gerechten voorgelegd en de reacties zijn verwerkt in de voorstellen. Bij het opstellen van de werkprocessen werd aangesloten bij de mogelijkheden die het systeem ReIS biedt. Door de besluitvorming rondom dit systeem (zie paragraaf 2.3) moest een aantal activiteiten opnieuw worden gedaan. Eind 2008 waren de werkprocessen Mulder, Curatele, Beheer, Bewind en Mentorschap herzien en de werkprocessen Ontbinding arbeidsovereenkomst art. 7:685 en Kortgeding gereed. Op dit moment wordt gewerkt aan het werkproces Dagvaarding/Rol (civiel en kanton).

Procesreglementen rechtbanken en hoven

Een groot aantal procesreglementen is in 2008 opgeleverd en in werking getreden. Dat zijn: landelijk reglement civiele rol rechtbanken, landelijk reglement civiele rol gerechtshoven, procesreglement verzoekschriften handelszaken gerechtshoven en procesreglement verzoekschriften familie zaken gerechtshoven. Daarnaast zijn onderhoudsprotocollen opgeleverd voor het landelijk rolreglement en het procesreglement verzoekschriften. Voor kanton is gestart met het opstellen van algemene en bijzondere procesreglementen. Deze zullen in 2009 in werking treden.

Uniformering administratieve werkprocessen bestuur

In 2008 is gewerkt aan de uniformering van werkprocessen, waarbij regelmatig is afgestemd met het project Documentenbeheer bestuursrecht. Eind 2008 waren de werkprocessen gereed. In 2009

worden deze werkprocessen geïmplementeerd, gelijktijdig met het nieuwe landelijke brievenboek.

Voorkeurmodel Uitspraken sector bestuur

Het doel van dit project is een meer uniforme indeling, rubricering en lay-out van uitspraken te creëren. In een samenwerkingsverband van het Landelijk Overleg van Voorzitters van de Bestuurssectoren, de president en een raadsheer van de Centrale Raad van Beroep en een lector van SSR is eind december 2008 een concept Voorkeurmodel uitspraken gereedgekomen.

2.3 Effectieve rechtspraak

Maatschappelijke relevantie en effectiviteit vereisen dat de Rechtspraak zorgt voor de beslechting van geschillen op een wijze die zoveel mogelijk bijdraagt aan de oplossing van onderliggende problemen van partijen en samenleving. De mogelijkheden daartoe verschillen per rechtsgebied. Effectiviteit vraagt ook om tijdigheid. Uitspraken die te lang op zich laten wachten verliezen aan betekenis. Daarnaast moet in het huidige tijdsgewricht de digitale toegankelijkheid van de Rechtspraak worden vergroot.

Kernwaarden appelrechtspraak

In 2008 verscheen het rapport van de commissie Kernwaarden appelrechtspraak. In dit rapport zijn de kernwaarden van de appelrechtspraak in kaart gebracht en zijn voorstellen voor verbetering gedaan. Er worden vijf aandachtsgebieden genoemd waaraan prioriteit zou moeten worden gegeven: tijdigheid, rechtseenheid, kennismanagement, specialisatie en differentiatie van zaken. Ook wordt aandacht gevraagd voor de bestuurlijke, logistieke en inhoudelijke regietak van de appellinstanties. In 2009 zal het landelijk plan van aanpak met actiepunten worden opgesteld.

Digitale toegang

In de Agenda van de Rechtspraak 2008-2011 is de vergroting van de digitale toegankelijkheid als een prioriteit bestempeld. Om dit te realiseren heeft de Rechtspraak begin 2008 ruim vijftig projecten benoemd die de komende jaren zullen worden uitgevoerd. Deze projecten zijn onder andere gericht op het digitaal indienen en inzien van processtukken, de ontvangst en verwerking van digitaal ingediende dagvaardingen, het digitaal betalen van griffierechten en de verbeterde toegang tot registers en andere informatie. In 2008 is veel aandacht besteed aan de inrichting van de projectstructuur en de uitwerking van generieke

voorzieningen voor architectuur en (toegangs) beveiliging. Deze algemene kaders en voorzieningen bieden een degelijke basis om de digitale toegang van particulieren en professionele partijen tot de rechtspraak vanaf 2009 op ruime schaal te vergroten.

Naast de algemene voorzieningen zijn in 2008 de volgende applicaties in gebruik genomen:

- een voorziening voor het digitaal indienen van rolberichten in handelszaken bij de rechtbanken (zogenaamde B-formulieren), als uitbreiding op het reeds langer bestaande roljournaal bij de rechtbanken;
- een digitaal raadpleegbaar roljournaal voor handelszaken bij de gerechtshoven, inclusief de mogelijkheid voor het digitaal indienen van rolberichten (zogenaamde H-formulieren);
- een bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven toegankelijk digitaal dossier, met de mogelijkheid voor procespartijen om stukken hieruit te downloaden of er aan toe te voegen (zie ook hierna onder ‘pilots digitaal dossier in het bestuursrecht’).

Primaireprocessystemen

De Rechtspraak werkt met een aantal geautomatiseerde systemen om het primaire proces (rechtspraak) efficiënt te laten verlopen. In het jaar 2008 hebben op het terrein van deze primaire processystemen de volgende ontwikkelingen plaatsgevonden.

a. ReIS hoven

In 2008 is de applicatie ReIS (Rechtspraak Informatie Systeem) bij de vijf hoven geïmplementeerd en in beheer genomen. Hiermee zijn de verouderde systemen voor civiele zaken (Cirad en Rekest) definitief vervangen door de moderne applicatie ReIS. Het project is afgesloten.

Na de implementatie van ReIS bij de hoven, is onderzocht in hoeverre ReIS ook gebruikt kan worden ter vervanging van de andere verouderde primaireprocessystemen binnen de Rechtspraak. Hierbij werd gedacht aan de vervanging van de applicaties voor civiel, bestuur en kanton. De conclusie van dit onderzoek is dat ReIS niet de nieuwe applicatie wordt voor de andere sectoren. De Rechtspraak kiest er voor om in de toekomst meer gebruik te maken van standaardsoftware. Op korte termijn zullen de huidige systemen voor bestuur, civiel en kanton vervangen worden met behulp van standaard softwarepakketten.

b. GPS en digitale strafrechtspraak

Het project GPS (Geïntegreerd Processen Systeem) voor de strafsector, is in 2008 volop in uitvoering geweest. Het resultaat hiervan is dat in oktober 2008 de eerste strafzittingen met GPS hebben plaatsgevonden bij de rechtbanken 's-Hertogenbosch en Amsterdam. Het gaat hierbij alleen om de registratie van de enkelvoudige standaardzittingen. In de eerste helft van 2009 volgen ook de andere rechtbanken.

Publicatie insolventieverslagen

Het is in 2008 mogelijk gemaakt om periodieke verslagen in faillissement- en surseancezaken van rechtspersonen door curatoren en bewindvoerders digitaal in te dienen. De Insolventieafdelingen van de rechtbanken en overige (keten)partners en/of partijen kunnen hiervan gebruik maken. Dit heeft als bijkomend voordeel dat de werklust op de griffies wordt verminderd.

Landelijke rol familie zaken

Eind 2008 is gestart met de ontwikkeling van een landelijke rol familie zaken, in navolging van de landelijke rol handel. Met een landelijke rol wordt het mogelijk om advocaten en medewerkers van advocatenkantoren via internet landelijk uniform te informeren over de stand van hun zaken. Gestart is met de echtscheidings- en alimentatiezaken.

Griffierechten

Het project ‘Implementatie Griffierechten’ heeft de (negatieve) gevolgen in kaart gebracht van de vervanging van de Wet tarieven burgerlijke zaken door de Wet griffierechten in burgerlijke zaken. De projectgroep heeft aanbevelingen gedaan die voor een groot gedeelte door het Ministerie van Justitie zijn overgenomen en verwerkt in het wetsvoorstel. Invoering van de mogelijkheid van het elektronisch betalen van griffierecht maakt hier onderdeel van uit.

Civiel/Bestuur: Zittings Rooster Planning

De software voor de nieuwe zittingsroosterplanning is uitgerold in de civiele sectoren en bestuurssectoren in de maanden november en december van 2008. De verantwoordelijkheid voor de implementatie van ZRP ligt bij de gerechten. De gerechten kunnen daarbij ondersteund worden door leden van een expertteam.

Pilots Digitaal Dossier in het bestuursrecht

Rotterdam en College van Beroep voor het bedrijfsleven

De pilots Digitaal Dossier bij de rechtbank Rotterdam en het CBB richten zich op mededingings- en telecommunicatiezaken. De partijen die meedoen aan de pilot zijn de NMa, de OPTA en advocatenkantoren die geregeld in deze zaken bij de rechtbank Rotterdam procederen. Bij beide gerechten viel de instroom van digitale zaken enigszins tegen. Het CBB heeft daarom besloten om reeds lopende zaken te digitaliseren en, met instemming van partijen, de procedure via het digitaal dossier voort te zetten. Eind 2008 zijn er bij het CBB in totaal 8 zaken waarin digitaal geprocedeerd wordt.

Dordrecht

De pilot Digitaal Dossier bij de rechtbank Dordrecht wordt in samenwerking met de gemeente Dordrecht uitgevoerd. De pilot richt zich vooral op belastingzaken, bijstandzaken en bouwzaken. Afgestemd wordt met de rechtbank Rotterdam en het CBB omdat het uiteindelijk de bedoeling is dat deze organisaties van dezelfde schermen gebruik gaan maken. Naar het zich laat aanzien zullen vijftien advocatenkantoren met de pilot gaan meedoen. Met de gemeente is gesproken over het ontwerp en de beveiliging. Via het Juridisch Loket en de Rechtswinkel in Dordrecht worden burgers ingelicht over de pilot. De pilot bij de rechtbank Dordrecht gaat naar verwachting van start in maart 2009.

Pilots Digitaal Beroep in het bestuursrecht

Breda

Bij de rechtbank Breda loopt sinds 2007 een pilot, gericht op het digitaal indienen van beroep, zonder bijlagen, tegen bepaalde besluiten van het UWV. De beroepsmatig optredende gemachtigden kiezen in meerdere mate nog steeds voor het indienen van een papieren beroepschrift per post. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat er geen bijlage meegestuurd kan worden. Het percentage digitale beroepen zal naar verwachting stijgen als die mogelijkheid er wel is. Om die reden zal een plan opgesteld worden om te komen tot een meer volwaardige manier van e-filing.

Bij het Centraal Inschrijfbureau Vreemdelingenzaken (CIV) van de rechtbank Haarlem is gewerkt aan het opstarten van een pilot, gericht op digitalisering van de indiening van vreemdelingenzaken en directe registratie van deze zaken in het registratiesysteem 'Berber VK'. Het registratiesysteem

wordt hiervoor aangepast. Als gevolg van technische storingen is enige vertraging opgelopen.

Project Differentiatie zaaksbehandeling bestuursrecht (o.a. finale geschillenbeslechting)

In de laatste maanden van 2008 is een aantal rechtbanken gestart met pilots over verschillende wijzen van afdoening. Het doel is werkwijzen uit te proberen waarbij de burger eerder contact heeft met de rechter, waarbij met partijen een meer op de zaak toegespitste behandeling wordt afgesproken; of waarbij naar mogelijkheden om het geschil definitief te beslechten wordt gekeken. Bij dat laatste moet bijvoorbeeld worden gedacht aan het bereiken van een schikking of een verwijzing naar mediation, het geven van uitleg of het benoemen dat wellicht de bejegening door het bestuurorgaan meespeelt bij het instellen van beroep, waarna soms de burger zijn beroep intrekt. Onderscheid wordt gemaakt tussen eenvoudige, reguliere en complexe zaken. Door differentiatie komt meer tijd beschikbaar voor de behandeling ter zitting van zaken die daar om vragen. De eerste reacties van procespartijen zijn positief. In twee van de vijf pilots wordt direct na de ontvangst van de stukken van verweerder een comparitie gelast. De eerste bevindingen aldaar zijn dat in 11 procent van de zaken een intrekking volgt na de comparitie en ook dat veel toestemming ex artikel 8:57 Awb wordt gegeven om een nadere zitting achterwege te laten (bijvoorbeeld na inzending van nadere stukken, zoals besproken op de comparitie). Daarnaast waarderen partijen het dat de rechter informatie geeft over het verloop van het proces. De pilots worden gevolgd door onderzoekers van de Rijksuniversiteit Groningen.

Mediation

Sinds 2005 is de doorverwijzingsvoorziening naar mediation bij de Rechtspraak fasegewijs ingevoerd. Rechters kunnen via een verwijzingsbureau in het gerecht aan partijen tijdens een procedure de keus voor mediation voorleggen. Per 1 april 2007 was de landelijke invoering van de doorverwijzingsvoorziening bij alle gerechten in Nederland een feit. Vanaf die datum biedt de Rechtspraak in alle gerechten de keuze tussen drie manieren van afdoening: een rechterlijke uitspraak, schikken of doorverwijzen naar mediation. Doorverwijzing naar mediation gebeurt in procedures waarvan rechters inschatten dat een juridische beslissing het achterliggende conflict niet kan oplossen.

Het gebruik van het instrument mediation is in 2008 toegenomen. Vooral in familierechtelijke procedures wordt veelvuldig gebruik gemaakt van mediation. Het percentage (gedeeltelijk) geslaagde mediations nam weer licht toe en was in 2008 59 procent. Het slagingspercentage lag bij bestuursrechtelijke procedures, vooral bij belastingzaken, aanmerkelijk hoger dan bij civielrechtelijke geschillen.

Voor de cijfers wordt verwezen naar de tabellen 18a en 18b in de bijlage.

2.4 Rechtspraak in de samenleving

Voor verankering in de samenleving is het van belang dat de Rechtspraak de dialoog aangaat met haar omgeving, zichtbaar is in de media, kritische signalen oppakt en openheid van zaken geeft. Daarnaast moeten de verschillende bevolkingsgroepen zichtbaar worden in de personele bezetting en de kennis over de maatschappelijke en culturele achtergronden van die bevolkingsgroepen worden vergroot.

Verbeterde communicatie met justitiabelen

Er is binnen de Rechtspraak steeds meer oog voor de kwaliteit van de communicatie met justitiabelen. Een aantal gerechten heeft in 2008 de standaardcorrespondentie met procespartijen aangepast. Door de bestuurssectoren zijn alle brieven aan justitiabelen opnieuw bekeken en herschreven. Daarnaast bestaat er bij justitiabelen behoefte aan praktische informatie over bijvoorbeeld de toegangsprocedure bij gerechten, de regels en gebruiken in het gerechtgebouw en het verloop van de procedure. Een aantal gerechten heeft gezorgd dat via de website of een brochure deze informatie voor rechtzoekenden beschikbaar is.

In 2008 is verder gewerkt aan de website Rechtspraak.nl. Actuele uitspraken of specifieke media-aandacht gaven aanleiding tot het opstellen van themadossiers met achtergrondinformatie over onderwerpen als beschermingsbewind, de kantonrechtersformule, de spijbelrechter, berechting van minderjarigen als volwassenen en de herindeling van ressorten. De voor 2008 geplande start van de deelsite kantonrechtspraak heeft enige vertraging opgelopen maar zal gedurende 2009 gelanceerd worden. In 2008 is een voorstel ontwikkeld voor een nieuwe herziene topstructuur voor Rechtspraak.nl. Daarmee is een belangrijke stap gezet de site meer geschikt te maken voor verschillende doelgroepen. De zeven brochures op het

gebied van strafrecht die voorheen door het Ministerie van Justitie werden uitgegeven zijn in het afgelopen jaar door de Rechtspraak overgenomen, herschreven en opnieuw gedrukt.

Mediabeleid: invoering nieuwe persrichtlijn

Per 1 maart 2008 werd de nieuwe 'persrichtlijn rechtspraak' ingevoerd. Nieuwe ontwikkelingen en inzichten in de relatie tussen Rechtspraak en de media vormden de aanleiding om de persrichtlijn te herzien. Zo is de belangstelling van vooral de audiovisuele media voor individuele rechtszaken de afgelopen periode sterk toegenomen. Ook het denken over de taak van de pers in relatie tot de openbaarheid van rechtspraak is de afgelopen jaren veranderd. De meeste burgers zijn voor hun beeld van de rechtspleging afhankelijk van de berichtgeving in de geschreven pers en op radio en televisie. Binnen de Rechtspraak wordt de pers steeds meer als intermediair tussen het gerecht en het grote publiek gezien. In de nieuwe persrichtlijn is gezocht naar een goede afweging tussen enerzijds het belang van de openbaarheid en anderzijds de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van procesdeelnemers en het ordelijke verloop van de procedures. Andere uitgangspunten vormden het recht op informatie van de pers en de wenselijkheid van meer uniformiteit bij de hantering van de persrichtlijn. De richtlijn is door de ketenpartners en de pers positief ontvangen. Ter begeleiding van de introductie is een expertgroep in het leven geroepen die vragen over de toepassing van de richtlijn zal beantwoorden. In 2009 wordt de persrichtlijn geëvalueerd.

Overige media activiteiten

De afgelopen jaren kan een toenemende belangstelling van de media voor rechtszaken worden geconstateerd. Ten behoeve van de media werd gestart met een agenda op Rechtspraak.nl waarin gerechten informatie over en tijdstippen van belangrijke rechtszittingen publiceren. De agenda is in eerste instantie bedoeld als extra service voor de pers, maar is ook toegankelijk voor het publiek. In januari 2008 organiseerde de Raad voor de rechtspraak een themabijeenkomst over rechterlijke uitingvrijheid in de media. Aanleiding voor deze bijeenkomst vormt de vraag in hoeverre rechters vrij zijn hun persoonlijke mening in de media te uiten. De bijeenkomst werd door meer dan honderd rechters bezocht en vormde aanleiding tot een levendige discussie. De rechtbanken Alkmaar, Haarlem en Amsterdam organiseerden in juni gezamenlijk een themabijeenkomst over rechtspraak en de media.

Journalisten die algemene, niet-zaaksgebonden vragen hebben over rechtspraak, kunnen daarvoor terecht bij de Raad voor de rechtspraak. In 2008 gebeurde dat 415 keer, door journalisten van ruim tachtig verschillende media. Traditioneel is er veel vraag naar statistische informatie over strafrecht en jeugd(straf)recht. Concrete onderwerpen met relatief veel mediabelangstelling waren het snelrecht en de kantonrechtformule.

Dialogo met maatschappelijke organisaties

De Rechtspraak verkent de mogelijkheid om vaker in gesprek te komen met maatschappelijke organisaties. Deze ontmoetingen vinden zowel op landelijk als lokaal niveau plaats. Externe oriëntatie is noodzakelijk voor de Rechtspraak in verband met het verder verbeteren van haar werk. Om te achterhalen waar in de dienstverlening verbeteringen mogelijk zijn is het noodzakelijk de behoeften te kennen van degenen die diensten afnemen. Naast de al langer bestaande klantwaarderingsonderzoeken en klantenpanels is het meetinstrument 'communicatiekwaliteit' ontwikkeld. Dit instrument geeft gerechtsbesturen de mogelijkheid om aan de hand van indicatoren de kwaliteit van hun eigen communicatie in kaart te brengen en te sturen op verbeterpunten. Het instrument is toegepast bij de rechtbanken 's-Gravenhage en Zwolle-Lelystad en het gerechtshof Arnhem en zal komend jaar ook door andere gerechten worden ingezet.

Klantwaarderingsonderzoek

In de periode 2005-2008 zijn bij alle gerechten (met uitzondering van het CBb) klantwaarderingsonderzoeken uitgevoerd. In 2011 zal bij alle gerechten tegelijk een klantwaarderingsonderzoek worden georganiseerd. De waardering van zowel professionele klanten als burgers voor de Rechtspraak is onderzocht. De resultaten uit 2008 zijn samengevoegd met de resultaten uit de onderzoeken in 2007 en 2006.

De algemene tevredenheid blijft door de jaren heen hoog met percentages van rond de 80 procent. Burgers en professionele klanten gaven een hoge waardering voor de deskundigheid, de bejegening en onpartijdigheid van de rechter. Wanneer we deze onderdelen vergelijken met de voorgaande periode (2003-2005) dan blijkt dat de waardering voor deskundigheid en onpartijdigheid nog verder is verbeterd. Over de deskundigheid was de afgelopen drie jaar 88 procent van de burgers tevreden of zeer tevreden en bij de professionele partners was dat 83 procent. Over de on-

partijdigheid was de afgelopen jaren 83 procent van de burgers en 76 procent van de professionals tevreden of zeer tevreden.

Procedures duren in veel gevallen nog te lang, vinden beide groepen. In het bijzonder bij de sectoren familie, straf en belasting. De totale waardering voor de duur van de procedures is zowel bij de professionals als bij de rechtzoekenden gedaald ten opzichte van de periode 2003-2005.¹

Steeds meer rechtbanken nemen het initiatief om de uitkomsten van de klantwaarderingsonderzoeken te bespreken met de ketenpartijen. Dit vindt plaats binnen klantenpanels met verschillende partijen of tijdens informele bijeenkomsten met rechtzoekenden.

¹ Dit is een gevolg van de samenstelling van de twee vergeleken groepen. In de periode 2006-2008 zijn weer appelcolleges en grote steden gemeenten dan in de periode 2003-2005.

Tevredenheid over het rechterlijk functioneren en motiveren van de beslissing

	2006 t/m 2008 % tevreden rechtzoekenden	2006 t/m 2008 % tevreden professionals
Rechterlijk functioneren		
Toelichting van de rechter op de procedure	84%	80%
Toelichting van de rechter op de inhoud van de zaak	82%	77%
Rechtseenheid van de beslissing	*	52%
Rechter bood ruimte voor verhaal	84%	77%
Voorbereiding van de rechter	78%	83%
Rechter luisterde naar standpunten	83%	75%
Rechter leefde zich in in de situatie	68%	60%
Deskundigheid van de rechter	88%	83%
Bejegening van de cliënt door de rechter	*	83%
Bejegening van de advocaat / gemachtigde door de rechter	*	81%
De onpartijdigheid van de rechter	83%	76%
De wijze waarop de rechter het verdere verloop van de zaak inzichtelijk maakt	93%	77%

Beslissing

Motivering / uitleg beslissing	82%	63%
Leesbaarheid / begrijpelijkheid van de beslissing	83%	84%

Tevredenheid per sector 2006-2008

Doorlooptijden / duur procedure							
2006 t/m 2008 % tevreden	Totaal	Bestuur	Familie	Handel	Kanton	Straf	Belasting
Professionals	33%	39%	31%	35%	54%	32%	23%
Rechtzoekenden	44%	45%	41%	27%	56%	44%	29%

Algemene tevredenheid

2006 t/m 2008 % tevreden	Totaal	Bestuur	Familie	Handel	Kanton	Straf	Belasting
Professionals	80%	81%	82%	75%	87%	78%	81%
Rechtzoekenden	79%	85%	76%	85%	76%	72%	90%

* De gebieden die met een sterretje zijn aangegeven, zijn niet gemeten.

Klachtenregeling

Alle gerechten hebben een klachtenregeling. Klachten over gedragingen van een gerecht of daaraan verbonden personen kunnen ingediend worden bij het bestuur van dat gerecht. Over de inhoud of de totstandkoming van een rechterlijke beslissing (beschikking, vonnis, arrest) kan in het kader van de klachtenregeling geen klacht worden ingediend. Alleen een hogere rechter kan daarover oordelen.

In 2008 zijn 1.094 nieuwe klachten ingediend. In 2007 werden er 887 klachten ingediend. Procentueel gezien was derhalve sprake van een sterke toename. Het gaat echter nog steeds om minder dan 5 klachten op de 10.000 zaken in 2008, tegenover 4 klachten op de 10.000 zaken in 2007. Een verklaring voor de toename is nog

niet te geven. In de bijlage is een overzicht opgenomen van het aantal ingediende klachten naar onderwerp (tabel 19a).

De klachten betreffen zowel rechters als medewerkers. Bij rechters gaat het dan bijvoorbeeld over het onnodig interrumpen tijdens de zitting, het maken van verkeerde opmerkingen, herhaalde aanhouding van zaken of vermeende partijdigheid. Bij medewerkers zien de klachten bijvoorbeeld over verkeerde oproepingen, onjuiste adressering van stukken, het niet adequaat reageren op brieven, het zoekraken van stukken, verkeerde berekening van griffierecht, het niet correct telefonisch of persoonlijk te woord staan, inadequate informatieverstrekking, verkeerde verwijzing naar de zittingszalen of de bejegening bij het toelaten tot de gerechtshoeven.

In 2008 zijn 1.056 klachten afgehandeld. Een deel hiervan betreft klachten die nog in 2007 zijn ingediend. In de bijlage is een overzicht opgenomen van de afgehandelde klachten naar soort afdoening (tabel 19b).

Op het moment van samenstelling van deze gegevens waren 48 klachten nog in behandeling.

Van het aantal afgehandelde klachten is 48 procent (508 zaken) in 2008 niet inhoudelijk behandeld, omdat de klacht bijvoorbeeld niet ontvankelijk was omdat het over een rechterlijke beslissing ging. Van de zaken die wel inhoudelijk zijn behandeld, is ruim de helft (307 zaken) ongegrond en ruim eenderde (200 zaken) gegrond verklaard. Bij een gering aantal zaken (41) hebben de rechters, ondanks een inhoudelijke behandeling, geen oordeel kunnen geven. Het aantal gegronde klachten fluctueert van jaar tot jaar. In 2005 bedroeg dit aantal 119; in 2006 ging het om 161 klachten en in 2007 om 139.

In 101 gevallen leidde de klacht tot verbetering van de organisatie, in sommige gevallen ook als de klacht niet inhoudelijk is afgehandeld. Voorbeelden hiervan zijn het bijstellen of aanscherpen van instructies en de aanpassing van werkprocessen.

Betrokkenheid onderwijs

Raad en gerechten werken aan een actieve betrokkenheid bij het voortgezet onderwijs. Doel van deze inspanning is de kennis en het begrip van leerlingen over de rechtsstaat en de rechtspraak te verbeteren. Gestreefd wordt dat zoveel mogelijk scholieren een groepsbezoek aan een rechtbank brengen. Zo'n bezoek wordt ondersteund door lesmateriaal dat de Rechtspraak heeft ontwikkeld, zoals de jeugdwebsite 'Rechtvoorjou.nl', het stripverhaal 'Terecht!' over rechtspraak in Nederland en een docentenhandleiding. Veel belangstelling bestond er voor de zogenaamde leskisten voor het VMBO. Hierin wordt lesstof over de rechtspraak in spelvorm aangeboden inclusief een toga en voorzittershamer. Om aan de grote vraag te voldoen wordt de leskist in 2009 opnieuw geproduceerd. In het kader van het 'Huis voor democratie en rechtsstaat' in oprichting, is het initiatief genomen om de jeugdvoorlichting over de rechtspleging de komende jaren samen met het Openbaar Ministerie en de advocatuur op te pakken.

Wetgevingsadvies en onderzoek

Samenvatting

De Raad voor de rechtspraak heeft de wettelijke taak de regering en de Staten-Generaal te adviseren over voorstellen voor nieuwe wetgeving of nieuw beleid die gevolgen hebben voor het functioneren van de Rechtspraak. In zijn adviezen gaat de Raad onder andere in op de uitvoerbaarheid van voorgestelde wetgeving en mogelijke strijdigheid met grondrechten, internationale regelgeving of beginselen van effectieve toegang tot de rechter. De wetgevingsadviezen komen in nauw overleg met de gerechten tot stand.

De Raad laat wetenschappelijk onderzoek doen om zijn wettelijke taken beter te kunnen uitvoeren en om strategische keuzes te kunnen onderbouwen. Doel van het onderzoeksprogramma is antwoorden te krijgen op lacunes in kennis over het rechtspreken door de rechter, de organisatie van de gerechten en de plaats van de rechtspraak in de samenleving.

In dit hoofdstuk worden enkele in het oog springende adviezen over wetsvoorstellen toegelicht en opmerkelijke onderzoeksbevindingen gepresenteerd.

3.1 Wetgevingsadvies

Veel wets- en beleidsvoorstellen hebben gevolgen voor de bedrijfsvoering en de werkbelasting van de Rechtspraak. De inschatting van deze gevolgen is een essentieel onderdeel van de wetgevingsadvisering. Bij de werklastinschatting wordt onder andere aandacht besteed aan de gevolgen van het voorstel voor de personeelsbezetting, de belasting van de administratie van gerechten, het aantal te behandelen zaken, de gemiddelde behandeltijd per zaak, de ICT-systemen en de opleiding van rechters en griffiers. Waar mogelijk bevatten de adviezen suggesties om de ongewenste gevolgen te voorkomen.

In 2008 heeft de Raad 49 adviezen uitgebracht over wets- en beleidsvoorstellen. De volgende adviezen springen in het oog:

- Voorontwerp Wet kilometerprijs. Doel van deze wet is te komen tot de invoering van een kilometerprijs voor motorrijtuigen in Nederland. Tegelijkertijd wordt de motorrijtuigenbelasting, de belasting personenauto's en motorrijwielen en de belasting zware motorrijtuigen afgeschaft. De weggebruiker gaat daarmee niet zozeer

- betalen voor het bezit van een motorrijtuig, maar voor het gebruik. De Raad heeft in zijn advies onder meer de verwachting uitgesproken dat het wetsvoorstel substantiële werklastgevolgen voor de Rechtspraak zal hebben.
- Het amendement verplichte aanwezigheid ouders, onderdeel van het wetsvoorstel versterking positie slachtoffer. Dit amendement stelt aanwezigheid bij de zitting van ouders/voogd van minderjarige verdachten verplicht. De Raad heeft zijn zorg hierover uitgesproken, vooral ten aanzien van de verplichting voor de rechter om bij niet verschijnen de behandeling van de zaak aan te houden en de medebrenging van ouders te gelasten. Deze verplichting zal substantiële onbedoelde en ongewenste gevolgen voor de (rechts)praktijk met zich brengen.
  - Wetsvoorstel limitering ontbindingsvergoeding. Dit wetsvoorstel limiteert de vergoeding die de rechter toe kan kennen bij de ontbinding van een arbeidsovereenkomst tot een jaarsalaris van de werknemer, indien dat salaris €75.000,- of meer bedraagt (behalve in uitzonderingsgevallen). De Raad constateert in zijn advies van 29 oktober 2008 onder andere dat de keuze voor de grens van €75.000,- wordt toegelicht met de enkele opmerking dat het daarbij zou gaan om 'werknemers waarvan de arbeidsmarktpositie in de regel al goed is'. Het is echter voor de acceptatie van regelgeving en van de in het verleden daarvan gedane uitspraken van rechters van belang dat de wetgever gemaakte keuzes inzichtelijk maakt en onderbouwt. Daarnaast is het onduidelijk hoe moet worden omgegaan met afwijkende contractuele regelingen tussen werkgever en werknemer.

De wetgevingsadviezen zijn te vinden op www.raadvoorderechtspraak.nl.

3.2 Onderzoeksprogramma

In 2008 werden 8 onderzoeksprojecten afgerond; 5 daarvan resulteerden in een publicatie binnen de eigen serie 'Research Memoranda'. Er werden 7 nieuwe projecten gestart. De prognosemodellen van het beroep op de rechter zijn verder ontwikkeld. Verder zijn artikelen gepubliceerd en bijdragen geleverd aan boeken.

In 2008 zijn 23 externe onderzoekverzoeken bij de Raad ingediend, waaronder 6 van het Wetenschappelijk onderzoeks- en documentatiecentrum (WODC), waarvoor medewerking van de Rechtspraak werd gevraagd. Na beoordeling van de

inhoudelijke kwaliteit en werklast voor de gerechten is al dan niet toestemming verleend.

De jaargang van het periodiek 'Rechtstreeks' omvatte de vier gebruikelijke nummers. Daarnaast is een uitgave verzorgd met de 'Rechtspraaklezing 2008' door hoogleraar maatschappelijke bestuurskunde G. van den Brink (Universiteit Tilburg), over de communicatie van de Rechtspraak met de 'bedreigde burger'.

In de bijlage is een overzicht van alle publicaties opgenomen.

Opmerkelijke onderzoeksbevindingen

- De rechtspraak – het rechtspreken zelf – was vaak voorwerp van aandacht. Dit impliceert dat de Rechtspraak zich toenemend openstelt om de 'core business' onder de loep te nemen.
- De strafrechter stond het meest in de schijnwerper. Uit onderzoek naar de praktijk van het opleggen van taakstraffen bleek dat slechts bij hoge uitzondering een kale taakstraf wordt opgelegd voor externe delicten en dat externe deskundigen positief oordeelden over de beslissing van de rechter in dit soort gevallen (Research Memorandum 1).
- Vroeger onderzoek toonde aan dat burgers strengere straffen willen zien dan rechters. Uit nieuw onderzoek blijkt deze kloof samen te hangen met de mate waarin burgers geïnformeerd zijn. Onderzoek van prof. W.A. Wagenaar geeft geen aanwijzingen voor het bestaan van zo'n kloof tussen rechters en goed geïnformeerde burgers. Eerder bestaat een kloof tussen hoog en lager opgeleide burgers (Research Memorandum 2, Rechtstreeks 3). De Rechtspraaklezing 2008 over de rechter als bruggenbouwer sluit hierbij aan.
- Onderzocht is in hoeverre de civiele rechter er in slaagt in de comparatie na antwoord verschillende doeleinden – informatieverzameling, schikking beproeven, regiebepaling voor verder procederen – te realiseren. Partijen en professionele vertegenwoordigers oordelen positief over het optreden van de rechter, maar men vindt dat de rechter nogal eens (te) sterk op schikken aanstuurt. Het klaarblijkelijke belang van een schikking wordt mogelijk niet helemaal overgebracht (Research Memorandum 5).
- De invoering van belastingrechtspraak in twee instanties heeft geen grote problemen opgeleverd. De rechtbanken hebben maatregelen getroffen om de aanvankelijk werkvoorraden te verhelpen. Wel moeten de gerechtshoven

volgens de rechtbanken nog groeien in hun controlerende rol (Research Memorandum 4).

- Voornaamste problemen rond deskundigen in de civiele rechtspraak zijn communicatie tussen partijen, rechter en deskundige, kostenafwikkeling en doorlooptijd van de procedure. Hier ligt een opdracht tot verbetering (Research Memorandum 3).

Instroom, productie en doorlooptijden

Samenvatting

- In 2008 stroomden ruim 1,8 miljoen zaken in bij de gerechten. Na de lichte instroomdaling in 2007 is nu weer een sterke groei te zien. De instroom is het afgelopen jaar met 6 procent toegenomen.
- De toename is grotendeels voor rekening van de sector kanton (+10%), waar de incassozaken, bewind- en voogdijzaken en de zogenaamde Mulderzaken over verkeersboetes sterk in omvang toenamen. Daarnaast nam de instroom van WOZ-zaken, kinderrechtszaken (ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing), omgang en gezag minderjarigen en belastingzaken in eerste aanleg en in hoger beroep substantieel toe. De instroom familiezaken in hoger beroep nam eveneens sterk toe.
- Sterk daalde in 2008 het aantal insolventies en schuldsaneringprocedures, als gevolg van de gewijzigde Wet schuldsanering natuurlijke personen (WSNP) en het over het gehele jaar bezien nog gunstige economische klimaat.
- De gerechten konden in grote lijnen het zaaks-aanbod verwerken, behalve in hoger beroep.

- In hoger beroep bleef het aantal afgehandelde zaken vier procent achter bij de nieuwe instroom. Er was in 2008 bij enkele hoven een achterstand in de behandeling van strafzaken. De voorraad familiezaken en belastingzaken in hoger beroep nam toe als gevolg van de sterke instroomgroei.
- Het aantal afgehandelde zaken nam evenals de instroom met 6 procent toe. Gewogen (de Rechtspraak werkt met een genormeerde werklast) nam de productie met twee procent toe.
  - Er werden meer zaken afgedaan dan in de productie-afspraken met de Minister waren opgenomen. Toch moest voor twaalf miljoen euro in de egalisatierekening gestort worden vanwege minderproductie, omdat in enkele ‘dure’ zaaksgroepen de productie lager was dan afgesproken met de Minister.
  - Bij vrijwel de helft van de proceduretypen werd de doorlooptijdnorm voor het jaar 2010 al gehaald. Vooral bij de procedures in de handelssectoren en bestuurssectoren van de rechtbanken en bij de procedures bij de gerechtshoven werd de norm nog niet gehaald.

- Het aantal rechters nam met ruim twee procent toe; een duidelijk sterkere groei dan de minder dan een procent toename van het overige personeel.
- De kosten voor de Rechtspraak namen, na correctie voor inflatie, met één procent af bij een toename van de gewogen productie van 2 procent. Daardoor nam de productiviteitsindicator (productie in verhouding tot de kosten) toe met 3 procent, terwijl de arbeidsproductiviteitsindicator (productie in verhouding tot personeelsomvang) vrijwel gelijk is gebleven.
- Het eigen vermogen is met vier miljoen euro, een half procent van het budget, toegenomen tot 39 miljoen euro.

4.1 Landelijk beeld

4.1.1 Instroom van zaken

In 2008 stroomden ruim 1,8 miljoen zaken in bij de gerechten.² Na de lichte instroomdaling in 2007 was nu weer een sterke groei te zien. De instroom is het afgelopen jaar met 6 procent toegenomen.

De instroomtoename is grotendeels voor rekening van de sector kanton (+10%), waar de incassozaken, bewind- en voogdijzaken en de zogenaamde Mulderzaken over verkeersboetes sterk in omvang toenamen.

Hoewel het aantal civiele zaken in eerste aanleg vrijwel gelijk bleef aan 2007, nam binnen die groep het aantal familiezaken substantieel toe (+5%), vooral als gevolg van de toename van kinderrechtzaken (ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing), omgang en gezag minderjarigen.

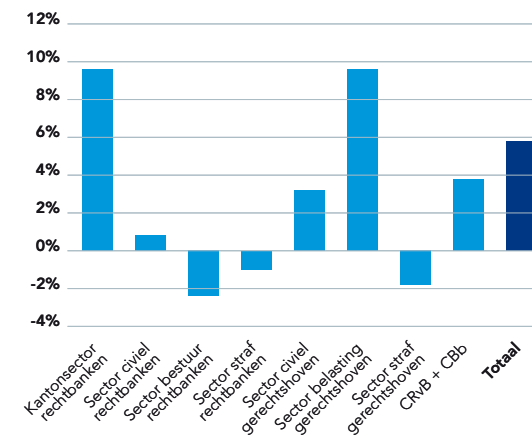
De instroom civiele zaken in hoger beroep nam met 3 procent toe als gevolg van de sterke toename van familiezaken (+13%). De toename van familiezaken in hoger beroep volgde de ontwikkelingen in de eerste aanleg; de instroom van familiezaken in eerste aanleg neemt al jaren sterk toe.

Het aantal handelszaken nam af (-5%), omdat het aantal insolventies en schuldsaneringsprocedures sterk daalde als gevolg van de gewijzigde Wet schuldsanering natuurlijke personen (WSNP) en het over het gehele jaar bezien nog gunstige economische klimaat.

De instroom strafzaken in eerste aanleg was vrijwel gelijk aan 2007. De instroom strafzaken in hoger beroep is licht gedaald (-2%). Het ging wel om relatief zwaardere zaken (zie paragraaf 4.1.2).

De instroom bij de bestuurssector eerste aanleg als geheel nam licht af (-2%). Voor de drie hoofdstromen was het instroombeeld verschillend. Het aantal aangebrachte belastingzaken in eerste aanleg nam substantieel toe (+5%). De instroom in hoger beroep nam nog veel sterker toe (+23%). Bij de vreemdelingensector was sprake van een substantiële instroomdaling (-5%). Het aantal reguliere bestuurszaken daalde in geringe mate (-3%). Het aantal aangebrachte WOZ-beroepen in eerste aanleg nam sterk toe (+18%), evenals instroom in hoger beroep (+23%).

Procentuele ontwikkeling zaaksinstroom 2008 t.o.v. 2007

Voor een gedetailleerder beeld op sector niveau wordt verwezen naar paragraaf 4.2.

4.1.2 Afgehandelde zaken

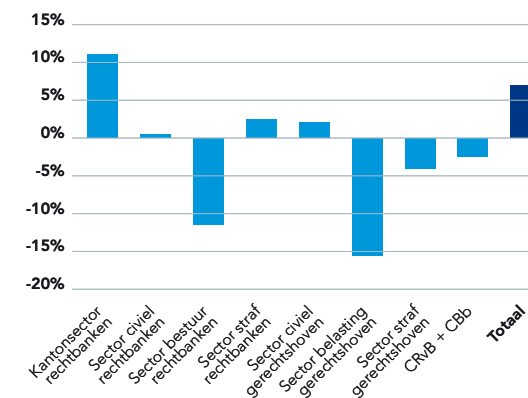
Ontwikkeling aantal zaken en werklast

De totale hoeveelheid bij de Rechtspraak afgedane zaken nam in 2008 met 6 procent toe. Deze productietoename volgde de instroomontwikkeling en concentreerde zich bij kanton. Binnen kanton zijn Mulderzaken (+21%), handelszaken (+15%) en familiezaken (+12%) de opvallendste 'stijgers'.

Het volume aan afgehandelde zaken in de bestuurszaken bij de rechtbanken nam sterk af (-11%). Daarbinnen nam vooral het aantal afgedane vreemdelingenzaken bijzonder sterk (-21%) af, in belangrijke mate als gevolg van de sterke instroomdaling in 2007 en in mindere mate als gevolg van de instroomdaling in 2008. Ook nam het aantal afgehandelde reguliere bestuurszaken sterk (-7%) af, vooral als gevolg van de instroomdaling in 2007. Het volume van het aantal afgehandelde belastingzaken bij de gerechtshoven nam zeer sterk af.

Dit komt omdat bij de gerechtshoven de voorraad 1^e aanlegzaken aan het opdrogen is: het aantal afgedane hoger beroepszaken nam met 51% juist zeer sterk toe.

Procentuele ontwikkeling afgedane zaken 2008 t.o.v. 2007

Voor een gedetailleerder beeld op sector niveau wordt verwezen naar paragraaf 4.2.

Hoewel de productie in aantallen met 6 procent toenam, was deze toename vertaald naar werklast (zie kader) slechts 2 procent (zie deel II tabel 4). Dat de werklasttoename geringer was dan de toename van het zaaksvolume kwam doordat de voornaamste productietoename bij kanton heeft plaatsgevonden, een sector met relatief lichte zaken. Verder werden vooral binnen de sector vreemdelingenzaken verhoudingsgewijs minder zware zaakscategorieën afgehandeld. Binnen de strafsectoren van de rechtbanken en bij de appelcolleges werden ten opzichte van 2007 juist meer zaken uit de zwaardere zaakscategorieën afgehandeld, waardoor de werklast substantieel toenam (+5%), zowel bij de rechtbanken als bij de gerechtshoven.

Productieverdeling

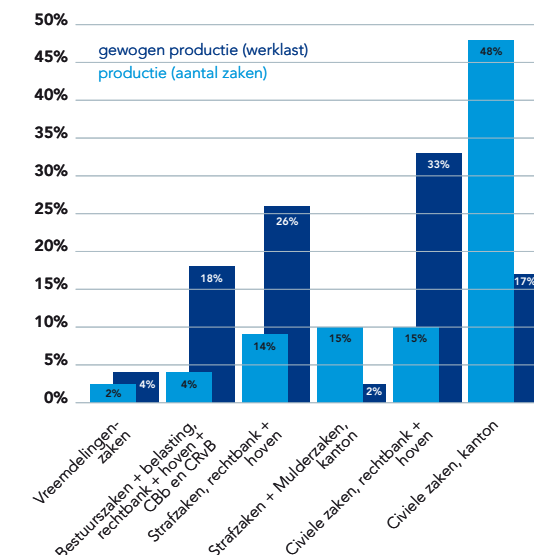
In de volgende figuur is naast de verdeling van de absolute productieaantallen in de voorste kolom, ook de verdeling van de werklast over de verschillende sectoren (in de achterste kolom) weergegeven. In absolute productieaantallen gerekend geldt dat kanton de hoogste staaf op de voorste rij heeft (het grootste aandeel). Het feit dat voor kantonzaken het aandeel in werklast (de kolom op de achterste rij) zoveel kleiner is, geeft aan dat dit relatief lichte zaken zijn. Is de kolom op de achterste rij echter groter dan op de voorste rij, zoals bij de sectoren civiel, straf en bestuur,

dan betekent dit dat relatief bewerkelijkere zaken zijn behandeld.

Hoewel strafzaken in de media en bij het publiek meestal meer aandacht krijgen, blijkt ook in 2008 dat het grootste deel (64%) van de zaken in de gerechten civielrechtelijk van aard is. Dit zijn handelsgeschillen en familiezaken. De sector straf is verantwoordelijk voor 29 procent van de zaken en de resterende 7 procent betreft bestuurszaken, vreemdelingenzaken en belastingzaken.

De behandeling van civiele zaken (kanton, sector civiel rechtbanken en gerechtshoven) zorgt voor de helft (50%) van de werklast, de behandeling van strafzaken voor ruim een kwart (28%) en de behandeling van bestuurszaken, belastingzaken en vreemdelingenzaken tezamen voor iets minder dan een kwart (22%). Dit beeld is, zowel voor de absolute productie als voor de werklast, redelijk stabiel over de laatste jaren. Het aandeel van civiel is licht afgenomen en van straf iets toegenomen. Binnen de rechtsgebieden kunnen ook verschuivingen plaatsvinden. Zo nemen bijvoorbeeld de reguliere bestuurszaken en de vreemdelingenzaken in omvang af, maar omdat de belastingzaken in omvang toenamen, kon het aandeel bestuur gelijk blijven.

Aandeel sector in productie en werklast 2008

² Een klein deel van de instroom en productie valt buiten de gepresenteerde overzichten. Het betreft hier de bijzondere kamers, megazaken, commissies van toezicht en tuchtrecht en het werk van de rechter-commissaris strafzaken.

Werklast

Omdat tussen zaken grote verschillen in behandel-tijden kunnen bestaan, wordt het productievolume ook vertaald naar werklast of gewogen productie. Deze werklast wordt berekend door de productie-aantallen te vermenigvuldigen met de gemiddelde genormeerde behandel-tijd per zaakscategorie.

Het gaat dus om een genormeerde werklast.

Dit hoeft niet gelijk te zijn aan de feitelijke werklast. Wanneer immers binnen afzonderlijke zaakscategorieën de zaken zwaarder van aard worden en daarmee arbeidsintensiever, kan dit in de ‘werklast’ niet meegewogen worden. Zo zijn er sterke signalen uit de strafsectoren dat, vooral bij de politierechter, de zaken de afgelopen jaren gemiddeld arbeidsintensiever zijn geworden. In dat geval kan er, al dan niet gelijktijdig, een aantal dingen gebeuren:

- rechters gaan de benodigde meer-tijd aan de zaaksbehandeling besteden door meer over te werken
- rechters besteden de benodigde meer-tijd aan de zaaksbehandeling zonder extra over te werken waardoor voorraden oplopen en/of het financiële resultaat van het gerecht onder druk komt te staan
- rechters nemen structureel minder tijd voor de behandeling per zaak dan nodig is
- gerechten zetten meer middelen/mensen in bij de betreffende sector dan de genormeerde werklast indiceert; de productiviteitsindicator (zaaksvolume in verhouding tot de kosten) van de sector gaat omlaag en het financiële resultaat komt onder druk te staan.

In de strafsectoren waren deze mechanismen merkbaar.

Wanneer de naar werklast omgerekende productie in de Rechtspraak daalt, is het niet zo dat er meer ruimte komt voor rechters. De financiering en de middelen bewegen immers mee met de productie. Minder zaken (en daarmee gepaard gaande werklast) betekent ook minder middelen.

bij te houden instroomgroei bij de belasting- en familieappellen bij de gerechtshoven. Ook in de strafsectoren hield de afhandeling geen gelijke tred met de instroom, waardoor de werkvoorraad toenam. Het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) zag in 2008 de voorraad eveneens toenemen (zie 4.2.4).

4.1.3 Voorraadontwikkeling en duur van procedures

Afgehandelde zaken ten opzichte van instroom

De rechtbanken konden de instroom eerste aanleg in grote lijnen verwerken; de afhandeling hield gelijke tred met de instroom.³ Dit geeft aan dat bij de rechtbanken de werkvoorraden niet zijn gegroeid. Bij de appelcolleges lag het aantal afgehandelde zaken 4 procent lager dan de instroom. Dit was in de eerste plaats het gevolg van de niet

³ Alleen verschillen van meer dan 1% worden beschouwd als indicatie voor mogelijke verwerkingsproblemen of ongewenste voorraadopbouw.

Afgehandelde zaken ten opzichte van instroom in 2008

	productie t.o.v. instroom
Rechtbanken, eerste aanleg, incl. belastingzaken:	100%
Sector kanton, excl. Mulderzaken adres onbekend	100%
Sector civiel, excl. akten en verklaringen	99%
Sector straf	99%
Sector bestuur, reguliere bestuurszaken	101%
Sector bestuur, vreemdelingenzaken	98%
Sector bestuur, belastingzaken eerste aanleg	101%
Appelcolleges (hoven, CRvB, CBb) incl. belastingzaken in hoger beroep:	96%
Totaal Rechtspraak	100%

Er zijn 4.168 aandelenleasezaken die bij kanton instroomden onder sector civiel gerekend omdat ze daar zijn afgehandeld. Voor een gedetailleerder beeld op sectorniveau wordt verwezen naar paragraaf 4.2.

Doorlooptijden

In 2007 en 2008 hebben de sectoren normen voor de lengte van rechterlijke procedures opgesteld op basis van spreidinggegevens. Bij het opstellen van de normen is zowel de noodzaak tot verkorting als de haalbaarheid ervan betrokken. De doelstellingen zijn geformuleerd in de vorm van ‘x procent van een bepaald proceduretype moet afgehandeld zijn binnen y maanden’. Voorbeeld: voor scheidingszaken is afgesproken dat 95 procent van de zaken binnen 1 jaar moet zijn afgedaan. De resterende 5 procent betreft dan uitzonderlijke zaken. De gerechten hoeven de normen pas in 2010 gerealiseerd te hebben. In 2008 en 2009 kunnen ze daar naartoe groeien. De huidige normering houdt feitelijk een aanzienlijke bekorting in voor procedures met een grote lengte. Omdat gemiddelde doorlooptijden aanvullende informatie bieden bij inzicht in hoe de lengte van procedures zich ontwikkelt is in de bijlage in tabel 9a een overzicht gepresenteerd van gemiddelde doorlooptijden. In de weergegeven analyses is vooral gekeken naar de realisatie van de lengte van procedures ten opzichte van de gestelde normen.

In 2008 is bij ongeveer de helft van de proceduretypen de norm voor 2010 al gehaald, zoals uit tabel 9b van deel II valt op te maken. Vooral bij kantonzaken, familiezaken en strafzaken in eerste aanleg, waar de doorlooptijden relatief gering zijn, wordt vaak al aan de norm voldaan. Daar waar de procedures gemiddeld het langst duren, bij de sectoren bestuursrecht (inclusief vreemdelingen- en belastingzaken) en bij de handelssector van de rechtbanken en bij de gerechtshoven, wordt de norm voor 2010 vaak nog niet gehaald. Bij ongeveer twee van de tien proceduretypen, geconcentreerd in de bestuurssectoren en bij de gerechtshoven, lag in 2008 de duur nog ver onder

de norm voor het jaar 2010.⁴ In paragraaf 4.2 wordt nader ingegaan op de doorlooptijden per sector.

4.1.4 Productiviteit en productie ten opzichte van de afspraken

Productiviteit en ontwikkeling aantal medewerkers

Productie wordt geleverd door mensen en middelen. De volgende twee tabellen laten zien hoe de bezetting, productie (gewogen naar werklast) en ook de kosten (gecorrigeerd voor inflatie) van de Rechtspraak zich sinds 2002 hebben ontwikkeld.

De totale bezetting is in 2008 met 1 procent toegenomen. Deze ontwikkeling ligt in lijn met voorgaande jaren. De gewogen productie (werklast) vertoonde in 2008 een toename van 2 procent, al verschilde dit sterk per sector. Daarmee is per saldo de arbeidsproductiviteit gelijk gebleven, ondanks de extra inspanningen om de kwaliteit van rechtspreken te verbeteren.

De personele kosten namen met 1,1 procent toe. De personele omvang nam met 1,3 procent toe. Dit betekent dat het personeel (gedefleerd voor de loonontwikkeling bij de overheid) gemiddeld goedkoper is geworden, ondanks het feit dat het aantal rechters naar verhouding sterker toenam dan het overige personeel (+2,4% en +0,9% respectievelijk).

De overige, dat wil zeggen niet-personele, kosten namen voor het eerst sinds 2003 af; met 7,1 procent, en bevinden zich nu ongeveer op het niveau van 2005. Zowel de ICT-kosten als de huisvestingskosten zijn het afgelopen jaar afgenomen. Deze daling is onder andere het gevolg van het temporiseren van een aantal ICT-projecten in 2008. Daarnaast was in 2007 sprake van een incidentele last van 3,7 miljoen euro voor huisvesting, hiervan was in 2008 geen sprake.

Index gewogen productie en gemiddelde personele bezetting Rechtspraak (2002 = 100)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	groei 2008
Gemiddelde bezetting RA	100	108	114	117	119	121	124	2%
Gemiddelde bezetting GA (direct en indirect), inclusief staf en beheer	100	106	109	110	110	111	112	1%
Gemiddelde bezetting Totaal	100	107	110	112	112	114	115	1%
Gewogen productie	100	114	118	117	113	112	113	2%

⁴ Vijftien procentpunten of meer onder de norm.

Index reële kosten Rechtspraak (2002 = 100) *

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	groei 2008
Personele kosten	100	105	107	106	107	113	114	1%
Overige (materiële) kosten	100	95	107	108	116	118	110	-7%
Totale kosten	100	102	107	106	109	114	113	-1%

* Deze indexcijfers wijken af van eerdere jaarverslagen vanwege een definitiewijziging voor personele kosten. Om de indices vergelijkbaar te houden is deze aanpassing terugwerkend voor alle jaren doorgevoerd. Een tweede oorzaak waardoor huidige indexcijfers afwijken van het jaarverslag van 2007 is het gebruik van de meest recente inflatiecorrectoren. Deze zijn door het CPB met terugwerkende kracht gewijzigd.

In 2008 namen de totale kosten (gedefleerd) met 1 procent af zoals uit voorgaande tabel valt op te maken. Eerder is aangegeven dat de gewogen productie in 2008 met 2 procent is gestegen. De conclusie is dat er meer is gedaan in termen van genormeerde werklast tegen minder kosten. De oorzaak is vooral gelegen in de afname van (gedefleerde) niet-personele kosten. Het resultaat daarvan is dat de productiviteitsindicator 3 procent hoger was dan in 2007.

Index productiviteit Rechtspraak (2002 = 100)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	groei 2008
Arbeidsproductiviteit: gewogen productie per gemiddelde bezetting	100	107	108	105	101	98	99	0%
Arbeidskostenproductiviteit: gewogen productie per reële personele uitgaven	100	109	110	111	106	99	100	1%
Gewogen productie naar reële overige (materiële) uitgaven	100	120	110	108	98	95	103	9%
Productiviteit (totaal): gewogen productie in verhouding tot de totale reële uitgaven	100	112	110	110	104	98	101	3%

Afspraken met de Minister en productie

Voor 2008 zijn afspraken gemaakt met de Minister van Justitie over de te realiseren productie. Deze afspraken zijn opgenomen in de begroting van de Rechtspraak 2008. In tabel 7 van deel II zijn de afspraken en de realisatie te zien.

De middelen (opbrengsten) van de Rechtspraak worden voor het overgrote deel verkregen uit de productie van zaken tegen een bepaalde prijs. Voor aanvang van het jaar worden met de Minister van Justitie afspraken gemaakt over de omvang van de productie. Het door de Minister toegekende budget (bijdrage) komt tot stand door het verwachte en afgesproken productievolume te vermenigvuldigen met de voor een periode van drie jaar (2008 tot en met 2010) vastgelegde prijzen per productgroep. Na afloop van het jaar wordt op basis van de werkelijk behaalde productie afgerekend. Dit houdt in dat meer- en minderproductie tegen 70 procent van de overeengekomen prijzen wordt verrekend.

In 2008 was de productie ongeveer 4 procent hoger dan de afspraken met de Minister als gevolg van het hoge aanbod aan nieuwe zaken. Toch bleek dat per saldo de Rechtspraak 11,9 miljoen euro diende te storten in de egaliseringsreserve⁵ vanwege minderproductie⁶. Dit is veroorzaakt doordat de meerproductie vooral de relatief goedkope kantonzaken betrof, terwijl de minderproductie overwegend duurdere procedures betrof.

Eigen vermogen

De Rechtspraak heeft 2008 afgesloten met een netto positief resultaat van 3,9 miljoen euro. Dit is minder dan een half procent van de inkomsten van de Rechtspraak die 876 miljoen euro bedroegen. Het resultaat wordt toegevoegd aan het eigen vermogen. Het totaal eigen vermogen neemt hierdoor toe tot 39,5 miljoen euro. Hoewel de Rechtspraak geen baten-lastendienst is, hanteert de Rechtspraak wel het baten-lastenstelsel. Evenals bij baten-lastendiensten is het eigen vermogen genormeerd op 5 procent van de gemiddelde baten over de afgelopen drie jaar. Het eigen vermogen ultimo 2008 overschrijdt deze norm niet.

4.2 Ontwikkelingen van aantallen zaken en doorlooptijden per sector

4.2.1 Sector strafrecht

Instroom en uitstroom strafzaken

Tabel 1 in deel II laat zien dat de instroom bij de strafsectoren van de rechtbanken in totaal vrijwel gelijk was aan 2007. Wel neemt het aantal vorderingen aangaande voorlopige hechtenis al enkele jaren sterk af. Bij de gerechtshoven is de instroom strafzaken licht gedaald (-2%).

Bij de strafsectoren werden in totaal vrijwel evenveel zaken (strafzaken, raadkamerzaken en het uitwerken van vonnissen in verband met hoger beroep of cassatie) afgehandeld als in 2007. Bij de rechtbanken nam het aantal afgehandelde zaken licht toe en bij de gerechtshoven af.

⁵ Om afwijkingen tussen productieafspraken en gerealiseerde productie op te vangen, is de egaliseringsrekening voor de Rechtspraak in het leven geroepen. De feitelijke kosten voor meer- of minderwerk in een jaar komen tot uitdrukking op deze rekening. In geval van meerproductie onttrekt de Rechtspraak aan de egaliseringsrekening, in geval van minderproductie wordt het saldo op de egaliseringsrekening gestort.

⁶ Daarbij is een beroep op de hardheidsclausule gedaan voor het niet afrekenen op minderproductie bij strafzaken en vreemdelingenzaken.

Sector straf: productie in 2007 en 2008 (afgerond op tientallen)

Zaakstype	aantal		productie	
	zaken	zaken	groei	t.o.v. instroom
	2007	2008	2008	2008
Rechtbanken				
Raadkamerzaken	64.320	63.700	-1%	97%
Strafzaken eerste aanleg	146.860	150.450	2%	101%
Uitwerken vonnis voor hoger beroep	4.830	5.250	9%	95%
Totaal rechtbanken	216.020	219.390	2%	99%
Gerechtshoven				
Raadkamerzaken	10.180	11.080	9%	100%
Beschikking ex artikel 12 Sv, klachten en bezwaar schadefonds	2.440	2.530	4%	104%
Strafzaken (EK en MK)	22.900	20.320	-11%	92%
Uitwerken arrest voor cassatie	2.550	2.440	-4%	99%
Totaal gerechtshoven	38.080	36.370	-4%	96%
Straf totaal (excl. kanton)	254.090	255.760	1%	99%

De werklast nam wel substantieel toe (+5%), zowel bij de rechtbanken als bij de gerechtshoven. Dit kwam vooral doordat in 2008 relatief veel zaken als gevolg van een bewust ingezet kwaliteitsbeleid door een meervoudige kamer (MK) werden afgehandeld. Dit zijn strafzaken die door drie rechters worden behandeld en daarvan is de gemiddelde werklast per zaak hoog. Ook een groter aanbod van ingewikkelder zaken speelt een rol. Het aantal MK-zaken in eerste aanleg nam met 9 procent toe (niet in de tabel weergegeven).

De rechtbanken konden over het algemeen voldoen aan de vraag van het OM naar zittingsruimte. Bij enkele rechtbanken is een geringe achterstand ontstaan in de verwerking van vorderingen en rekestes (bij de raadkamer) over niet-voorlopige hechteniszaken. Ook liep het uitwerken van vonnissen voor hoger beroep enigszins achter (5%) bij de instroom.

Bij de gerechtshoven is de voorraad strafzaken (EK en MK) ondanks een instroomdaling net als vorig jaar opgelopen; er zijn 8 procent minder zaken afgehandeld dan nieuw zijn aangebracht. Er waren bij enkele hoven moeilijkheden in de afhandeling van zaken:

- bij enkele hoven was een tijdelijk capaciteitstekort vanwege een tekort aan raadsheren en/of een instroom van relatief zware zaken en meer aanhoudingen dan verwacht
- vertraging in het uitwerken van de 1^e aanlegzaken bij enkele rechtbanken
- de inplanning op de zitting verliep niet goed en/of het parket had onvoldoende (zittingsrijpe) zaken bij een enkel hof.

Bij het uitwerken van arresten en klachten over niet-vervolgving (12 Sv.) is de voorraad niet opgelopen.

Doorlooptijden strafzaken

De voor het jaar 2010 gestelde normen voor de duur⁷ van strafrechtelijke procedures zijn al bereikt bij de kinderrechter en bij de procedures rond voorlopige hechtenis, zoals in onderstaande tabel is te zien. De kinderrechter deed 85 procent van de zaken binnen vijf weken af en voorlopige hechtenis-beslissingen werden bij de rechtbanken in 96 procent van de gevallen binnen twee weken genomen. De andere zaakstypen eerste aanleg, politierechterzaken, meervoudige kamer zaken en raadkamerzaken die niet voorlopige hechtenis betreffen, voldeden in 2008 al vrijwel geheel aan de toekomstige norm. Zo werden politierechterzaken in 85 procent van de gevallen binnen vijf weken afgedaan.

De doorlooptijdnormering voor 2010 van strafrechtelijke procedures bij de gerechtshoven is aanzienlijk scherper gesteld dan de realisatie in 2007. Dit houdt in dat deze procedures in de periode tot en met 2010 aanzienlijk bekort moeten gaan worden. In 2008 is dat nog niet gelukt. Bij enkele hoven is gedurende 2008 een achterstand in de behandeling van strafzaken in hoger beroep ontstaan, wat een negatief effect heeft gehad op de doorlooptijd van die zaken.

⁷ Van eerste zitting tot accorderen van het vonnis door de rechter.

Sector straf: lengte van de procedures afgezet tegen de norm voor 2010

	realisatie		
	2008 %	norm 2010 %	norm 2010 binnen
Rechtbank			
Strafzaak MK (=meervoudig behandeld)	86%	90%	6 maanden
Politierechterzaak (incl. economische)	85%	90%	5 weken
Strafzaak bij de kinderrechter (enkelvoudig)	85%	85%	5 weken
Raadkamerzaken m.b.t. voorlopige hechtenis	96%	95%	2 weken
Raadkamerzaken niet voorlopige hechtenis	79%	85%	4 maanden
Hoger beroep bij gerechtshof			
Strafzaak MK (=meervoudig behandeld)	72%	85%	9 maanden
Strafzaak EK	55%	90%	6 maanden
Raadkamerzaken m.b.t. voorlopige hechtenis	58%	95%	2 weken
Raadkamerzaken niet voorlopige hechtenis	40%	85%	4 maanden

4.2.2 Sector civiel**Instroom en uitstroom civiele zaken****Instroom**

De instroom bij de sectoren civiel van de rechtbanken over het totaal gezien stabiliseerde zich, zoals in tabel 1 van deel II is te zien. Binnen het totale aanbod van civiele zaken nam de instroom handelszaken als geheel sterk (-5%) af. Dit was het gevolg van de sterk gedaalde instroom van insolventies en schuldsaneringszaken. Per 1 januari 2008 is de Wet schuldsanering natuurlijke personen gewijzigd. Daardoor nam het aantal procedures daarover bij de rechter sterk af. Als gevolg van die wijziging worden mensen die zich niet aan de verplichtingen houden opgelegd in het schuldsaneringstraject, alleen failliet verklaard wanneer na afloop van het faillissement uitbetaling kan plaatsvinden. Daardoor en door het nog redelijk gunstige economische klimaat in 2008 nam het aantal faillissementen van natuurlijke personen sterk af. Het aantal insolventies van bedrijven, exclusief eenmanszaken, was in 2008 al wel aan het toenemen. Dit was het gevolg van een toename in de laatste 2 maanden van het jaar.⁸

De dagvaardingszaken handel vertoonden nog wel een forse instroomgroei, ook los van de aandelenleasezaken. Sterke groei vond ook plaats bij de familiezaken (+5%). Daar viel vooral de groei op van zaken met betrekking tot omgang en gezag minderjarigen. Ook de instroom van kinderrechtszaken (ondertoezichtstellingen en uithuisplaatsingen) nam evenals de afgelopen jaren sterk toe. Sinds 2005 is het aantal kinderrechtszaken met 40 procent toegenomen.

Het aantal civiele zaken in hoger beroep nam met 3 procent toe. De instroom handelszaken nam weliswaar af, maar het aantal familiezaken nam sterk toe. De afgelopen drie jaar is het aantal familiezaken in hoger beroep sterk toegenomen als gevolg van de gestage toename in eerste aanleg van familiezaken.

Afgehandelde civiele zaken

De hoeveelheid afgehandelde zaken bij de sectoren civiel van de rechtbanken bleef in 2008 constant vergeleken met 2007. De werklast nam wel toe omdat het aandeel zwaardere zaken toenam (tabel 7 in deel II). De voorraad nam nagenoeg niet toe. Binnen het totaal aan civiele zaken nam het volume aan afgehandelde handelszaken met 6 procent af als gevolg van de daling insolventies en insolventiereksten. Van familiezaken en presidentenreksten werden juist meer afgedaan dan in 2007.

Het aantal afgehandelde familiezaken kwam wel iets lager (-2%) uit dan het aantal nieuw aangebrachte zaken. De behandeling van kinderrechtszaken staat vanwege de sterke instroomgroei onder druk, ook al omdat de behandeling van een dergelijke zaak gemiddeld ingewikkelder en zwaarder is geworden.

Sector civiel: productie in 2007 en 2008 (afgerond op tientallen)

Zaakstype	aantal zaken	aantal zaken	productie t.o.v. groei	instroom 2008
	2007	2008	2008	
Rechtbanken				
Handelszaken, insolventies, kort gedingen	108.780	102.010	-6%	100%
Familiezaken	127.340	133.050	4%	98%
Presidentenreksten	26.260	27.410	4%	99%
Totaal rechtbanken	262.370	262.470	0%	99%
Gerechtshoven				
Handelszaken	10.720	10.350	-3%	106%
Familiezaken	3.990	4.560	14%	93%
Totaal gerechtshoven	14.710	14.910	1%	102%
Civiel totaal	277.080	277.380	0%	99%

De gerechtshoven hebben in 2008 ongeveer evenveel civiele zaken afgedaan als in 2007. De werklast nam wel toe, omdat het aandeel zwaardere zaken toenam. Net als in 2006 en 2007 is in 2008 de voorraad handelszaken substantieel teruggebracht; er zijn 6 procent meer zaken afgedaan dan nieuw zijn aangebracht. De voorraad familiezaken in hoger beroep blijft toenemen. Dit is het gevolg van de sterke instroomgroei. In de civiele sectoren rechtbanken en gerechtshoven nam het aandeel zwaardere zaakstypen toe; de werklast nam sterker toe dan het aantal zaken (tabel 4, deel II).

Doorlooptijden civiele zaken

Uit onderstaande tabel blijkt dat de duur⁹ van civiele familierechtelijke procedures nu al in veel gevallen conform de voor 2010 gestelde norm is en die van handelszaken nog niet. Hieronder volgt een bespreking van procedures die nog niet aan de normering voldeden.

De lengte van de procedures op het gebied van handels- en consumentenrecht in eerste aanleg is de afgelopen jaren al aanzienlijk bekort, gemiddeld met een kwart. De lengte van deze procedures, die relatief lang duren en waarin de invloed van partijen op de lengte van grote invloed is, is genormeerd op 80 procent afgehandeld binnen twee jaar en 70 procent binnen een jaar. Het aandeel afgehandeld binnen twee jaar ligt al op 80 procent en afgehandeld binnen een jaar is nu nog 62 procent.

In 2008 is de lengte van handelsprocedures in hoger beroep dichterbij de norm van 80 procent binnen twee jaar gekomen. De realisatie in 2008 was 71 procent binnen twee jaar.

Van de handelsreksten in hoger beroep werd tweederde afgedaan binnen drie maanden. In 2010 moet dat 90 procent worden.

Scheidingszaken in eerste aanleg werden in 89 procent van de gevallen binnen 1 jaar afgedaan en dat moet naar 95 procent gaan.

Sector civiel: lengte van de procedures afgezet tegen de norm voor 2010

	realisatie	realisatie	norm 2010	norm 2010
	2007	2008		
	%	%	%	binnen
Rechtbank				
Handelszaken met verweer	81%	80%	80%	2 jaar
Handelszaken met verweer	61%	62%	70%	1 jaar
Handelszaken zonder verweer (verstek)	71%	70%	90%	1 maand
Verzoekschriftprocedure handel (met name insolventie)	76%	84% ++	90%	3 maanden
Beëindigde faillissementen	77%	73%	90%	3 jaar
Scheidingszaak	91%	89%	95%	1 jaar
Scheidingszaak	60%	61%	50%	2 maanden
Alimentatie en bijstandsverhaal	91%	94%	90%	1 jaar
Omgangs- en gezagszaken	82%	83%	80%	1 jaar
Beschikking verzoekschriftprocedure kinderrecht	92%	90%	90%	3 maanden
Kort geding	91%	90%	90%	3 maanden
Hoger beroep bij gerechtshof				
Handelszaak dagvaarding	65%	71% ++	80%	2 jaar
Handelsrekest	61%	66% ++	90%	3 maanden
Familierekest	92%	88%	90%	1 jaar

4.2.3 Sector kanton**Instroom en uitstroom kantonzaken****Instroom**

De sector kanton heeft in 2008 fors meer zaken op zich af zien komen dan in 2007 (+10%), zoals uit tabel 1 van deel II valt op te maken. Het aantal familierechtelijke zaken steeg andermaal sterk (+13%), evenals in 2006 en 2007. Het aantal bewindzaken (meerderjarigen) en voogdijzaken nam zeer sterk toe. Voor slechts een klein deel speelde de verschuiving van curatele-zaken naar de sector kanton een rol. Mede daardoor nam het aantal 'beheerzaken' ook sterk toe. Dit zijn werkzaamheden voor het beheer van goederen van minderjarigen, ondercuratele-gestelden en onderbewindgestelde meerderjarigen. Het gaat bijvoorbeeld om de goedkeuring van een periodieke afrekening/eindafrekening en het verlenen van een machtiging.

Ook groeide het aantal handelszaken sterk (+13%). Vooral het aantal verstekzaken nam zeer fors toe (+20%), dit zijn voor het grootste deel incasso-zaken. Daarnaast ontstond een nieuwe zaakstroom van verzoekschriftprocedures voor 'nakosten' die deurwaarders bij incasso-zaken maken. Het aantal verzoeken tot ontbinding van een arbeidsovereenkomst daalde sterk, met liefst 21 procent. Al vanaf 2004 is de instroom van deze groep zaken aan het dalen. Dit is vooral het gevolg van de doorwerking van de gunstige economische ontwikkeling de

afgelopen jaren. De economische recessie had op deze zaken in 2008 nog weinig effect. Mogelijk speelde hierbij in 2008 ook een rol het anticiperen op wijziging van de kantonrechtformule in 2009, die voor werkgevers gunstiger uitpakt.

Het aantal Mulderzaken, dat wil zeggen zaken die gaan over lichte verkeersovertradingen met een boete¹⁰ nam sterk toe (+15%). De toename is toe te schrijven aan de zogenaamde gijzelingszaken, dat wil zeggen vordering tot gijzeling. De officier van justitie kan gijzeling vorderen als betaling van de geldboete achterwege blijft en verhaal niet succesvol is. De stijging ten opzichte van 2007 kwam niet omdat er in 2008 zoveel waren, maar omdat er in 2007 relatief weinig van dat soort zaken waren.

De instroom aan overtredingszaken, dat wil zeggen zwaardere verkeersovertradingen en overtredingen van de Algemene Politie Verordeningen (APV's), nam slechts in lichte mate toe (+2%).

Afgehandelde kantonzaken

De hoeveelheid afgehandelde procedures voor de kantonsector als geheel nam zeer sterk toe (+11%) ten opzichte van 2007. Daarmee heeft de kantonsector de instroomtoename weten bij te houden. Met uitzondering van de akten en verklaringen en de overtredingszaken werden van alle zaakstypen binnen kanton fors meer zaken afgehandeld. Dit is min of meer een afspiegeling van de eerderbeschreven instroomtoename. De toename

in afhandeling van familierechtelijke zaken was net niet voldoende om de instroomstijging bij te houden. Toch kan daarmee niet gesproken worden van een verwerkingsachterstand. De voorraadafname in 2008 (met 3%) bij Mulderzaken (verkeersboetes) compenseert de lichte voorraadtoename bij dit type zaken in 2007.

Sector kanton: productie in 2007 en 2008 (afgerond op tientallen)

Zaakstype	productie			
	aantal zaken	aantal zaken	groei	t.o.v. instroom
	2007	2008	2008	2008
Rechtbanken				
Handelszaken, arbeidszaken, kort gedingen	490.160	561.900	15%	100%
Familiezaken	189.940	213.020	12%	98%
Straf - Mulderzaken	91.370	110.350	21%	103%
Straf - overtredingen	169.040	172.170	2%	100%
Akten en verklaringen	112.400	110.180	-2%	100%
Kanton totaal	1.052.910	1.167.620	11%	100%

Doorlooptijden kantonzaken

De kantonrechtspraak voldeed vrijwel geheel aan de doorlooptijd normeringen voor het jaar 2010. Afgezien van handelszaken met verweer gaat het om betrekkelijk snelle procedures.

Sector kanton: lengte van de procedures afgezet tegen de norm voor 2010

	realisatie	realisatie	norm 2010	norm 2010
	2007	2008		
	%	%	%	binnen
Handelszaken met verweer	89%	95% ++	90%	1 jaar
Handelszaken met verweer	73%	81% ++	75%	6 maanden
Beschikking arbeidsontbinding op tegenspraak	96%	96%	90%	3 maanden
Handelszaken zonder verweer (verstek)	95%	92%	90%	15 dagen
Beschikking geregelde arbeidsontbinding	79%	80%	90%	15 dagen
Kort geding	98%	96%	90%	3 maanden
Overtreding	88%	90%	80%	1 maand
Mulderzaak	76%	75%	80%	3 maanden

++ 5 procentpunten of meer verbetering t.o.v. 2007
 -- 5 procentpunten of meer achteruitgang t.o.v. 2007

4.2.4 Sector bestuursrecht**Instroom en uitstroom bestuurszaken****Instroom**

De totale hoeveelheid bij de rechtbanken aangebrachte zaken op bestuursrechtelijk gebied nam in 2008 met 2 procent enigszins af. Het aantal aangebrachte reguliere bodemzaken bestuur in eerste aanleg (rechtbanken) daalde licht (-2%), zoals uit tabel 1 van deel II blijkt. Ook daalde de instroom

10 Procedures over parkeerboetes vallen niet allemaal onder Mulderzaken. Wanneer ze gefiscaliseerd zijn, vallen procedures daarover onder belastingzaken.

vreemdelingenzaken (-5%). Het aantal bij de Centrale Raad van Beroep (CRvB) aangebrachte zaken nam toe met een kleine 4 procent en bij het CBb met 6 procent.

De instroom belastingzaken bij de rechtbanken (eerste aanleg) nam met 5 procent toe als gevolg van de sterke stijging van WOZ/OZB-zaken¹¹ (+18%). In 2007 daalde het aantal WOZ-zaken. De beroepsprocedures betroffen toen zogenaamde bevestigingsbeschikkingen, waarin de gemeenten de waarde bevestigden die ze ook begin 2005 aan alle belanghebbenden hadden verstuurd. Geen nieuws dus, en daarom relatief weinig beroepen. De piek van deze beroepsprocedures viel begin 2008. Tegen de beschikkingen uit 2008 is (circa 10%) vaker bezwaar gemaakt en veel van de beroepsprocedures zijn al eind 2008 gestart. Het aantal Rijksbelastingzaken nam af (-6%). Bij de gerechtshoven nam de totale instroom belastingzaken met 10 procent toe, waarvan de hoger beroepen met ruim 20 procent.

Afgehandelde bestuursrechtelijke zaken

Het aantal afgehandelde belastingzaken in hoger beroep nam evenals vorig jaar sterk toe (+51%). Dit is nog altijd het gevolg van een naijleffect van de invoering van belastingrechtspraak in twee feitelijke instanties in 2005 en de doorstroom in latere jaren van de hoger beroepen daarvan. Ondanks de sterke toename van afgehandelde zaken in hoger beroep lag het volume ervan duidelijk onder de instroom; de voorraad is toegenomen.

De afhandeling van 'reguliere' (dat wil zeggen exclusief belastingzaken en vreemdelingenzaken) bodemzaken bestuursrecht nam met 8 procent af. Toch was de uitstroom in evenwicht met de instroom; in 2007 werd aanzienlijk meer afgehandeld dan nieuw aangebracht.

Het aantal afgehandelde vreemdelingenzaken nam sterk af (-21%) en het aantal afgehandelde vreemdelingenzaken kwam zo enigszins (-2%) onder de zaaksinstroom uit.

¹¹ WOZ = Wet waardering onroerende zaken, OZB = Onroerende zaaksbelasting.

Sector bestuur: productie in 2007 en 2008 (afgerond op tientallen)

Zaakstype	aantal zaken 2007	aantal zaken 2008	groei 2008	productie
				t.o.v. instroom 2008
Sector bestuur rechtbanken (excl. belastingzaken)				
Bodemzaken reguliere bestuurszaken	40.210	37.090	-8%	101%
Voorlopige voorzieningen reguliere bestuurszaken	8.830	8.370	-5%	102%
Vreemdelingenkamer	56.820	45.090	-21%	98%
Totaal bestuur rechtbanken excl. belastingzaken	105.860	90.550	-14%	100%
Sector belasting rechtbanken en gerechtshoven				
Belasting, eerste aanleg	26.470	25.800	-3%	101%
Belasting, hoger beroep	1.440	2.170	51%	66%
Totaal belastingzaken	27.910	27.970	0%	97%
Sector bestuur bijzondere colleges				
CRvB	7.460	7.380	-1%	98%
CBb	1.090	970	-11%	88%
Totaal bijzondere colleges	8.550	8.340	-2%	97%
Bestuur totaal	142.310	126.860	-11%	99%
Bestuur totaal excl. vreemdelingenzaken	85.490	53.800	-7%	100%

Opvallend is de sterke teruggang in productie bij het CBb. Slaagde men er in 2007 nog in de voorraad te verkleinen, nu bleef de productie 12 procent achter bij de instroom. De voorraad nam toe, omdat het aandeel eenvoudige zaken die zonder zitting kunnen worden afgedaan steeds verder aan het dalen is.

Bij de CRvB hield de productie min of meer gelijke tred met de instroom, hoewel de intentie was de voorraad juist te verkleinen. Om dat te bewerkstelligen schoot de personeelsomvang tekort. Investering in kwaliteitsverbetering, waaronder het meer gericht zijn op finale geschilbeslechting, deed een groter beslag op de verwerkingscapaciteit dan gedacht: de benodigde formatie kon niet tijdig op sterkte gebracht worden.

Doorlooptijden bestuurszaken

De bestuurssector (reguliere bestuurszaken, belastingzaken en vreemdelingenzaken) stuurt via de gestelde normen aan op een aanzienlijke bekorting van de procedureduur¹² in 2009 en 2010.

De lengte van de bodemprocedures regulier bestuursrecht lag in 2008 nog aanzienlijk verwijderd van de voor het jaar 2010 gestelde norm van 90 procent binnen een jaar, zoals uit onderstaande tabel blijkt. In 2008 werd 72 procent van deze zaken afgedaan binnen een jaar, een duidelijke verbetering ten opzichte van 2007.

Van de procedures bij de bestuursrechter over lokale belastingen is, ondanks een sterke verkorting in 2008, slechts 45 procent afgedaan binnen 9 maanden. Dat moet 90 procent worden in 2010. Eveneens was de duur van procedures over rijksbelastingen nog ver van de gestelde norm 2010 van 90 procent afgedaan binnen een jaar.

De norm voor 2010 bij de behandeling van vreemdelingenzaken is dat 90 procent van deze zaken binnen 9 maanden moet zijn afgedaan. In 2008 gebeurde dit nog slechts bij 69 procent van de zaken. Met andere woorden: ook hier is een verdere verkorting nodig.

In hoger beroep werden belastingzaken slechts in 33 procent afgedaan binnen een jaar. Een forse bekorting in 2009 en 2010 is nodig om de norm van 85 procent binnen een jaar te kunnen halen.

¹² Gemeten van ontvangst van beroep of verzoek tot aan de verzending van de uitspraak.

Bestuursrecht: lengte van de procedures afgezet tegen de norm voor 2010

	realisatie	realisatie	norm 2010	norm 2010
	2007	2008		
	%	%	%	binnen
Sector bestuur rechtbanken				
Bodemzaak bestuur regulier	67%	72% ++	90%	1 jaar
Bodemzaak bestuur regulier	50%	46%	70%	9 maanden
Voorlopige voorziening bestuur regulier	94%	95%	90%	3 maanden
Bodemzaak belasting lokaal	27%	45% ++	90%	9 maanden
Bodemzaak rijksbelastingen	55%	46% --	90%	1 jaar
Bodemzaak vreemdelingen	70%	72%	90%	9 maanden
Hogerberoep bij gerechtshof				
Belastingzaak	50%	33% --	85%	1 jaar

++ 5 procentpunten of meer verbetering t.o.v. 2007
 -- 5 procentpunten of meer achteruitgang t.o.v. 2007

Voor het CBb en de CRvB zijn geen normen vastgesteld volgens de systematiek die voor andere gerechten wel geldt. Daarom is hier gekeken naar de ontwikkeling in gemiddelde doorlooptijd, te zien in deel II tabel 9a.

De gemiddelde doorlooptijd van bodemzaken bij het CBb is met 3 weken toegenomen tot 76 weken, dat wil zeggen een kleine anderhalf jaar.

De gemiddelde doorlooptijd daarvan wordt sterk beïnvloed doordat vele zaken moeten wachten op afhandeling van zogenaamde prejudiciële vragen die aan het Hof van Justitie te Luxemburg zijn gesteld. De afhandeling van deze vragen door het Hof van Justitie duurt lang. Vanaf 2009 zal de invloed daarvan op de totale doorlooptijd zichtbaar worden.

Het CBb is van oordeel dat 80 procent van de zaken die in eerste en enige aanleg worden behandeld binnen 12 maanden na aanbrengen afgewikkeld moeten zijn. Voor hoger beroepszaken zal in 80 procent van de gevallen binnen 40 weken de zaak afgehandeld moeten zijn. Het doel is om dit in 2011 te realiseren.

Bij de CRvB nam de gemiddelde duur van bodemprocedures toe met 2 weken tot 83 weken, meer dan anderhalf jaar. De CRvB streeft op korte termijn naar een doorlooptijd van maximaal anderhalf jaar. Dan zal het gemiddelde tussen de een en anderhalf jaar moeten uitkomen. In 2008 kon de doorlooptijd niet verkort worden vanwege de hierboven genoemde omstandigheden.

De CRvB heeft in een van haar uitspraken onlangs een standaard vastgesteld voor de vaststelling van schadevergoeding bij overschrijding van de redelijke termijn, bedoeld in artikel 6 van het Europese Verdrag tot bescherming van de Rechten

van de Mens (EVRM). Voor sociale zekerheidszaken mag de procedure niet langer dan 4 jaar duren: een half jaar voor bezwaar, anderhalf jaar voor beroep in eerste aanleg en twee jaar voor hoger beroep.

Financiën

5.1 Risicobeheersing

Deze managementparagraaf heeft betrekking op het financieel en materieel beheer, de informatiebeveiliging, huisvesting en arbeidsomstandigheden en de Wet bescherming persoonsgegevens. Hierin legt de Raad verantwoording af over het door haar gevoerde beheer op voornoemde aspecten. De accountant heeft bij de jaarrekening 2008 van de Raad voor de rechtspraak en de gerechten gezamenlijk een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven.

Aan het eind van het jaar leggen de gerechtshoven in een verslag verantwoording af aan de Raad. Dat verslag omvat ook een managementparagraaf waarin het gerecht/landelijke dienst aangeeft aan welke risico's hoge prioriteit is toegekend en welke maatregelen zijn getroffen om te voorkomen dat die risico's zich daadwerkelijk voordoen. De accountant geeft bij elk gerecht een verklaring bij de jaarrekening en toetst het proces van de totstandkoming van de managementparagraaf. Alle onder de Raad voor de rechtspraak

ressorterende diensten hebben een goedkeurende accountantsverklaring ontvangen. De gerechten rapporteren aan de Raad over de voortgang van de getroffen beheersmaatregelen.

In 2008 is op basis van het normenkader zoals vastgelegd in het Handboek Financiële Bedrijfsvoering, op gestructureerde wijze aandacht besteed aan de in deze managementparagraaf genoemde terreinen.

Op basis van de risicoanalyses van de gerechten en de voortgang van de eventuele verbetermaatregelen is bepaald welke instrumenten van sturing en bedrijfsvoering ingezet moeten worden. De volgende punten van aandacht zijn gesignaleerd:

Het blijven volgen van de rechtmatige voortgang van aanbestedingstrajecten

In het vorige verslagjaar was het niet gelukt om een mantelovereenkomst af te sluiten waarin de Rechtspraak en verschillende onderdelen van het Ministerie van Justitie participeren. Daardoor was een aantal bestellingen in dat jaar als onrechtmatig aangemerkt. Omdat de betreffende mantelovereen-

komst pas in juli 2008 is afgesloten kon ook in dit jaar niet voorkomen worden dat voor de bedrijfsvoering noodzakelijke bestellingen niet conform de geldende aanbestedingsrichtlijnen zijn aangeschaft. Bestellingen zijn wel zoveel mogelijk uitgesteld zodat het aantal als onrechtmatig aangemerkte bestellingen beperkt is gebleven. Verder zijn organisatorische maatregelen getroffen om de voortgang van de aanbestedingstrajecten beter te volgen.

Het waarborgen van de controleerbaarheid van personeelskosten

Gedurende de zomer van 2008 is duidelijk geworden dat door de implementatie van SAP-Payroll het aantal mogelijkheden om de personeelskosten op lokaal niveau te controleren tijdelijk is verminderd. Daardoor konden de personeelskosten niet systeemgericht worden gecontroleerd. De personeelskosten zijn daarom in 2008 gegevensgericht gecontroleerd aan de hand van een statistische steekproef.

De Rechtspraak borgt de beschikbaarheid, vertrouwelijkheid en integriteit van de informatie in overeenstemming met het Voorschrift Informatiebeveiliging Rijksdiensten (VIR2007). VIR2007 is bij de Rechtspraak volledig geïmplementeerd.

Informatiebeveiliging

De Rechtspraak heeft een integraal beveiligingsbeleid vastgesteld, dat zowel de beveiliging van informatie als de fysieke beveiliging betreft. In het verlengde daarvan wordt nu gewerkt aan een handboek Integrale beveiliging. Ook worden een landelijke bewustwordingsactie en een incidentenregistratie voorbereid. Daarnaast is onderzoek gedaan naar verantwoorde veiligheid in de gerechtsgebouwen van de toekomst. Dit onderzoek bevond zich op het raakvlak van huisvesting en integrale beveiliging. Al deze ontwikkelingen zullen in het voorjaar van 2009 een vervolg krijgen en waar nodig leiden tot nadere besluitvorming. Uit onderzoek is gebleken dat een landelijk incidentenregistratiesysteem onontbeerlijk is. De verwachting is dat een dergelijk systeem in 2009 ingevoerd zal zijn.

Met betrekking tot de naleving van de Wet bescherming persoonsgegevens zijn geen risico's met een hoge prioriteit aangegeven. De functionaris voor de gegevensbescherming heeft in 2008 geen klachten ontvangen over de omgang met persoonsgegevens door de gerechten en landelijke diensten.

Op het terrein van huisvesting beschikken alle gerechten over de benodigde gebruiksvergunningen en voldoen zij aan de wettelijke verplichtingen. Behalve de wettelijke verplichtingen zijn er ook algemene rijksregels voor de veiligheid van gebouwen met cellen. In dat kader zijn alle rechtbanken en paleizen van Justitie in 2008 geïnspecteerd en worden aanvullende maatregelen genomen.

De interne beheersing bij de gerechten en landelijke diensten van de Rechtspraak is in het afgelopen jaar verder verbeterd en is op een goed niveau.

5.2 Jaarrekening

Geconsolideerde balans per 31 december 2008 (na resultaatverdeling)

Omschrijving (x € 1.000)	31-12-2008	31-12-2007
Activa		
Vaste activa		
1 Materiële vaste activa	80.527	77.894
Grond en gebouwen	16.135	12.662
Installaties en inventarissen	44.181	45.662
Overige materiële vaste activa	20.211	19.570
Financiële vaste activa	19.977	19.977
2 Vordering Ministerie van Justitie inzake vakantiegelden	19.977	19.977
Vlottende activa		
Vorderingen	39.914	31.600
3 Rekening-courant Ministerie van Justitie	21.953	21.953
Overige vorderingen	5.731	2.864
4 Overlopende activa	12.230	6.783
5 Liquide middelen	135.032	108.482
Totaal activa	275.450	237.953
Passiva		
6 Eigen vermogen	39.491	35.235
Exploitatiereserve	37.760	34.223
Wettelijke reserve	1.324	1.012
Bestemmingsfonds	407	0
7 Egalisatierekening	78.766	66.838
8 Voorzieningen	4.369	5.767
Langlopende schulden		
9 Leningen bij het Ministerie van Financiën	58.269	51.582
10 Vooruitontvangen bedragen Openbaar Ministerie	4.612	6.088
Kortlopende schulden		
11 Overlopende passiva	89.943	72.443
Crediteuren	11.078	8.330
Overlopende passiva	78.865	64.113
Totaal passiva	275.450	237.953

Geconsolideerde staat van baten en lasten 2008

	Realisatie 2008 (x € 1.000)	Begroot 2008 (x € 1.000)	Realisatie 2007 (x € 1.000)
Baten			
12 Bijdrage Ministerie van Justitie	858.342	857.961	834.003
13 Bijdrage derden	29.466	24.920	29.398
14 Bijdrage meer / minder werk	-11.928	0	-15.676
Totaal baten	875.880	882.881	847.725
Lasten			
15 Personele kosten	620.748	636.725	590.509
16 Materiële kosten	222.580	236.980	233.451
17 Afschrijvingskosten	20.952	23.000	22.138
18 Rentekosten	2.669	3.000	2.122
19 Gerechtskosten	4.987	5.137	4.878
Totaal lasten	871.936	904.842	853.098
Resultaat	3.944	-21.961	-5.373

Toelichting op de geconsolideerde balans en staat van baten en lasten

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de grondslagen voor waardering van activa en passiva en grondslagen voor de bepaling van het resultaat die in deze toelichting zijn opgenomen. Deze grondslagen zijn afgeleid van de maatschappelijke normen zoals in Boek II Titel 9 van het Burgerlijk Wetboek en de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving zijn verwoord. Op enkele punten wordt hiervan afgeweken. De belangrijkste afwijkingen zijn:

- een reservering voor de verplichting in het kader van vakantiedagen;
- een positie voor het onderhanden werk;
- voorzieningen in het kader van jubileumuitkeringen, vergoedingen bij ontslag, verminderde arbeid en arbeidsongeschiktheid;
- uitsplitsing van de personele kosten in salarissen, sociale lasten en pensioenpremie;
- opstellen van een kasstroomoverzicht.

Consolidatie

In de consolidatie zijn integraal opgenomen de financiële gegevens van de 26 gerechten (rechtbanken, gerechtshoven en bijzondere colleges), het Bureau van de Raad voor de rechtspraak en de landelijke dienst SSR. Ook de financiële gegevens van de landelijke dienst ICTRO, waar de Raad voor de rechtspraak een belang in heeft van 66,6 procent, zijn opgenomen. ICTRO heeft naast haar kasverplichtingenverantwoording een vereenvoudigde batenlastenverantwoording opgesteld die in de consolidatie is betrokken. De landelijke dienst Prisma, waar de Raad voor de rechtspraak een belang in heeft van 50 procent, is niet opgenomen in de consolidatie vanwege het beperkte financiële belang. De bijdrage aan Prisma wordt in de staat van baten en lasten verantwoord onder de materiële kosten.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Algemeen

Alle activa en passiva worden, voor zover niet anders vermeld, opgenomen tegen nominale waarden.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs onder aftrek van afschrijvingen. Afschrijvingen op materiële vaste activa worden berekend volgens een vast percentage van de ver-

krijgingsprijs op basis van de geschatte gebruiksduur van de betreffende materiële vaste activa. Afschrijvingen vinden plaats tot restwaarde. Voor zover niet anders is vermeld, is de restwaarde op nihil gesteld. Afschrijvingen vinden plaats naar tijdsgelang op basis van de werkelijke aanschafdatum. Op materiële vaste activa in bestelling wordt niet afgeschreven.

Vorderingen

Vorderingen worden gewaardeerd op nominale waarde onder aftrek van een voorziening wegens vermoedelijke oninbaarheid.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd tegen enkele concrete of specifieke risico's en verplichtingen die op de balansdatum bestaan en waarvan de omvang onzeker is doch redelijkerwijs in te schatten. De voorziening FPU is opgenomen tegen contante waarde.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de ontvangen bijdragen en de kosten en andere lasten over het jaar.

Baten

De ontvangen bijdragen in het kader van de productie worden verantwoord in het verslagjaar waarin de productie wordt gerealiseerd. Overige bijdragen worden toegerekend aan het verslagjaar waarop ze betrekking hebben.

Lasten

De kosten worden berekend op basis van historische kosten en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. De afschrijvingen op de materiële vaste activa worden gebaseerd op de verkrijgingsprijs; de afschrijvingen vinden plaats volgens de lineaire methode op basis van de geschatte economische levensduur.

Toelichting op de geconsolideerde balans

Activa

1 Materiële vaste activa

Bedragen x € 1.000					
	Grond en gebouwen	Installaties en inventarissen	Overige	Totaal	
1	Aanschafwaarde begin periode	18.496	133.468	82.284	234.248
2	Cumulatieve afschrijvingen	5.834	87.806	62.714	156.354
3	Boekwaarde 31 december 2007	12.662	45.662	19.570	77.894
Mutaties gedurende periode					
4	Investerings	5.945	11.252	11.782	28.979
5	Desinvesterings	984	4.418	9.407	14.809
6	Afschrijvingen	1.869	11.764	9.515	23.148
7	Afschrijvingen desinvesterings	381	3.449	7.781	11.611
8	Totaal mutaties	3.473	-1.481	641	2.633
9	Aanschafwaarde einde periode	23.457	140.302	84.659	248.418
10	Cumulatieve afschrijvingen	7.322	96.121	64.448	167.891
11	Boekwaarde 31 december 2008	16.135	44.181	20.211	80.527

De overige materiële vaste activa betreffen vooral hardware, software en licenties. Zelfontwikkelde software is niet geactiveerd; alleen van derden gekochte software is geactiveerd. Kunst is niet geactiveerd onder de materiële vaste activa maar als niet in de balans opgenomen activa verantwoord.

De gehanteerde afschrijvingspercentages zijn in onderstaande tabel opgenomen:

	Afschrijvingspercentage
Grond en gebouwen	Verbouwingen 10%
Installaties en inventarissen	Installaties 10%
	Meubilair 10-20%
	Kantoor machines 20%
	Stoffering 12,5%
	Audio-visuele middelen 12,5%
	Overige 20%
Overige materiële vaste activa	Hardware 33,33%
	Software 33,33%
	Licenties 33,33%
	Overig (geen ICT-activa) 20%

Prisma en stafdiensten

De Raad voor de rechtspraak is gedeeltelijk eigenaar van de landelijke dienst Prisma. Het aandeel van de Raad voor de rechtspraak in de materiële vaste activa van Prisma bedraagt circa 0,017 miljoen euro (31-12-2007: 0,018 miljoen euro).

De Rechtspraak maakt per 31 december 2008 nog maar gebruik van één gemeenschappelijke beheerdienst. Het betreft de beheerdienst 's-Hertogenbosch. De rechtbank 's-Hertogenbosch is mede-eigenaar van de eigen activa van deze beheerdienst. Het aandeel van de Rechtspraak in deze activa betreft per 31 december 2008 0,352 miljoen euro. In 2008 zijn de beheerdiensten in Arnhem (per 31-12-2008) en 's-Gravenhage opgeheven.

Eigendom

Van een deel van de materiële vaste activa is de Rechtspraak wel economisch eigenaar maar geen juridisch eigenaar. Het betreft hier voornamelijk verbouwingen en bedrijfsinstallaties die zijn geplaatst in panden waarin de rechten zijn gehuisvest. De verbouwingen zijn opgenomen in de categorie grond en gebouwen, de bedrijfsinstallaties zijn opgenomen in de categorie installaties en inventarissen.

Financiële vaste activa**2 Vordering Ministerie van Justitie inzake vakantiegelden**

Deze vordering betreft een vordering op het Ministerie van Justitie inzake de financiering van de te betalen vakantiegelden, die is ontstaan bij het in werking treden van het baten-lastenstelsel per 1 januari 2005. Met het Ministerie van Justitie is geen aflossingsschema overeengekomen en er wordt door de Rechtspraak geen rente berekend.

Vlottende activa**Vorderingen****3 Rekening-courant Ministerie van Justitie**

Het saldo rekening-courant Ministerie van Justitie is als volgt samengesteld:

Bedragen x € 1.000	31-12-2008	31-12-2007
Vordering inzake dotatie egalisatierekening	16.700	16.700
Vordering inzake saldo werkkapitaal	5.253	5.253
Stand	21.953	21.953

4 Overlopende activa

Bedragen x € 1.000	31-12-2008	31-12-2007
Nog te ontvangen bedragen en overige overlopende activa	7.869	1.203
Vooruitbetaalde bedragen	4.361	5.580
Totaal	12.230	6.783

Alle overige vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd korter dan een jaar.

5 Liquide middelen

De liquide middelen staan vrij ter beschikking van de Rechtspraak.

Passiva**6 Eigen vermogen**

Bedragen x € 1.000	31-12-2008	31-12-2007
Exploitatiereserve	37.760	34.223
Wettelijke reserve ICTRO	1.324	1.012
Bestemmingsfonds parketpolitie rechtbank Amsterdam	407	
Totaal	39.491	35.235

Met ingang van 1 januari 2007 is 66 procent van het vermogen van ICTRO toegevoegd aan het vermogen van de Rechtspraak. Omdat dit vermogen is ontstaan bij de verkrijging van materiële vaste activa is dit deel van het vermogen verantwoord in de wettelijke reserve ICTRO.

Het verloop van de exploitatiereserve is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2008	2007
Stand 1 januari	34.223	36.725
Afoming EV 2006		-6.751
Bestemming resultaat 2006		9.622
Bestemming resultaat 2007		-5.373
Bestemming resultaat 2008	3.537	
Stand 31 december	37.760	34.223

Het verloop van de wettelijke reserve ICTRO is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2008	2007
Stand 1 januari	1.012	1.032
Dotatie	312	
Onttrekking		-20
Stand 31 december	1.324	1.012

In de wettelijke reserve ICTRO is het vermogen van ICTRO opgenomen. Dit vermogen is niet-uitkeerbaar omdat het is aangewend ter financiering van materiële vaste activa in deze kasverplichtingendienst. Zolang ICTRO slechts via een vereenvoudigde batenlastenverantwoording in de consolidatie wordt betrokken, wordt het vermogen van ICTRO als een wettelijke reserve verantwoord.

Ultimo 2008 is een bestemmingsfonds gevormd van het overschot van 0,4 miljoen euro dat in 2008 is ontstaan uit hoofde van door de rechtbank Amsterdam uitgevoerde taken van de parketpolitie. Dit bestemmingsfonds kan uitsluitend worden aangewend voor de uitvoering van de taken van de parketpolitie door de rechtbank Amsterdam in toekomstige jaren. De beslissingsbevoegdheid over de aanwending van deze gelden ligt bij de rechtbank Amsterdam, het Openbaar Ministerie Amsterdam en de korpsbeheerders van de politie-regio's Amsterdam-Amstelland en Gooi- en Vechtstreek gezamenlijk.

Het verloop van het bestemmingsfonds parketpolitie Amsterdam is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2008	2007
Stand 1 januari	0	0
Bestemming resultaat 2008	407	
Stand 31 december	407	0

De bestemming van het resultaat 2008 is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2008	2007
Exploitatiereserve	3.537	-5.373
Bestemmingsfonds parketpolitie Amsterdam	407	
Totaal	3.944	-5.373

7 Egalisatierekening

Het verloop van de egalisatierekening is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2008	2007
Stand 1 januari	66.838	51.161
Opbrengst / bijdrage meer / minderwerk	11.928	15.677
Stand 31 december	78.766	66.838

Op basis van de afspraken die met de Minister gemaakt zijn heeft de Rechtspraak minderwerk voor een bedrag van 26,3 miljoen euro gerealiseerd. De Rechtspraak heeft hierop de Minister verzocht een deel van de gerealiseerde minderproductie in 2008 bij strafzaken en de minderproductie bij vreemdelingenzaken niet af te rekenen met de egalisatierekening. De Minister heeft dit beroep op de hardheidsclausule gehonoreerd waardoor van het gerealiseerde bedrag aan minderwerk slechts 11,9 miljoen euro behoeft te worden verrekend met de egalisatierekening.

In de stand per ultimo boekjaar is de vordering van 16,7 miljoen euro [3] op het Ministerie van Justitie begrepen.

8 Voorzieningen

De balanspost voorzieningen betreft de volgende voorzieningen:

Bedragen x € 1.000	31-12-2008	31-12-2007
Reorganisatievoorziening	442	1.037
FPU-voorziening	3.927	4.650
Overige voorziening		80
Totaal	4.369	5.767

Reorganisatievoorziening

Aan de reorganisatievoorziening van de rechtbank Zwolle-Lelystad (per 31-12-2007: 0,818 miljoen) is in 2008 0,376 miljoen euro onttrokken. Per saldo blijft een bedrag van 0,442 miljoen euro staan. De reorganisatie van de rechtbank Zwolle-Lelystad wordt naar verwachting in 2009 afgerond.

FPU-voorziening

De FPU-voorziening is getroffen vanwege de verplichtingen die bij gerechten zijn ontstaan als gevolg van de aanvullingen FPU die zijn toegekend aan werknemers van de Rechtspraak die gebruik (gaan) maken van de zogenaamde Remkes-regeling. De voorziening is opgenomen tegen contante waarde, waarbij rekening is gehouden met een contantmakingspercentage van 4,3 procent (2007: 4,3 procent).

Overige voorziening

De voorziening opgebouwd uit een claim voor prijsbijstelling en een claim voortvloeiend uit de koffie- en theevoorziening voor het personeel van SSR is in 2008 vrijgevalen.

Langlopende schulden

9 Leningen bij het Ministerie van Financiën

Specificatie leningen	Bedragen x € 1.000	
	2008	2007
Stand per 1 januari lang en kort	69.298	61.499
Aflossing gedurende het jaar -/-	18.510	18.012
Leningen aangegaan +/+	26.998	25.811
Stand lang en kort 31 december	77.786	69.298
Kortlopend deel volgend boekjaar -/-	19.517	17.716
Stand per 31 december lang	58.269	51.582

De leningen zijn aangegaan ter financiering van de materiële vaste activa. Met het afsluiten van de leningovereenkomst met het Ministerie van Financiën wordt het rentepercentage vastgesteld. De rente inzake de leningen varieert, afhankelijk van de looptijd van de lening, van 2,37 procent tot 4,51 procent.

Specificatie langlopend deel van de leningen	Bedragen x € 1.000
Deel van de lening dat afgelost wordt in 2009	15.206
Deel van de lening dat afgelost wordt in 2010-2014	36.569
Deel van de lening dat afgelost wordt na 2014	6.494
Totaal	58.269

10 Vooruitontvangen bedragen Openbaar Ministerie

De gemeenschappelijke materiële vaste activa zijn veelal geactiveerd op de balans van de rechtbank omdat die doorgaans de grootste gebruiker is. In de Modelovereenkomsten gemeenschappelijk gebruikte activa, externe en interne diensten is overeengekomen dat het Openbaar Ministerie niet bijdraagt in de afschrijvingskosten maar wel in de aanschafkosten. Dit betekent dat het Openbaar Ministerie niet heeft bijgedragen in de afschrijvingskosten van de gemeenschappelijke activa. Door haar bijdrage in de aanschafkosten heeft het Openbaar Ministerie haar deel van de afschrijvingskosten immers al voldaan. De bijdrage Openbaar Ministerie is in de balans als vooruitontvangen bedragen Openbaar Ministerie afzonderlijk als passiefpost (langlopende schulden en kortlopende schulden) zichtbaar gemaakt. Als gevolg van nieuwe investeringen komt het voor dat deze balanspost wordt verhoogd. Parallel met de afschrijvingskosten valt deze schuld vrij ten gunste van het resultaat, zodat, per saldo, de afschrijvingskosten van het Openbaar Ministerie-deel van de bestaande gemeenschappelijke activa niet drukken op het resultaat.

Specificatie vooruitontvangen bedragen OM	Bedragen x € 1.000	
	2008	2007
Stand per 1 januari lang en kort	9.456	10.713
Vrijval gedurende het jaar -/-	2.196	1.770
Schulden aangegaan +/+	970	513
Stand lang en kort 31 december	8.230	9.456
Kortlopend deel volgend boekjaar -/-	3.618	3.368
Stand per 31 december lang	4.612	6.088

Specificatie langlopend deel vooruitontvangen bedragen OM	Bedragen x € 1.000
Deel van vooruitontvangen bedragen OM dat vrijvalt in 2009	1.573
Deel van vooruitontvangen bedragen OM dat vrijvalt in 2010-2014	2.420
Deel van vooruitontvangen bedragen OM dat vrijvalt na 2014	619
Totaal	4.612

Kortlopende schulden

11 Overlopende passiva

Bedragen x € 1.000	31-12-2008		31-12-2007	
Nog te betalen bedragen				
Reservering vakantiegeden		23.272		23.355
Eindejaarsuitkering incl. sociale lasten		2.185		1.565
Rentekosten		312		150
Overig		28.211		15.612
Vooruitontvangen bedragen		1.750		2.347
Lening Ministerie van Financiën (kortlopend deel < 1 jaar)		19.517		17.716
Vrijval vooruitontvangen bedragen OM (kortlopend deel < 1 jaar)		3.618		3.368
Totaal		78.865		64.113

Alle kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan een jaar.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Niet in de balans opgenomen activa

De Rechtspraak bezit kunst met een historische aanschafwaarde van circa 1,6 miljoen euro.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen
PAS- en demotieregelingen

De verplichtingen voor de Rechtspraak als gevolg van de voor personeel bestaande regelingen inzake PAS (Partiële Arbeidsparticipatie Senioren) en demotie bedragen in 2008 circa 3,2 miljoen euro.

Huurverplichtingen

De verplichtingen met betrekking tot door de Rechtspraak gehuurde panden bedragen in 2009 circa 108 miljoen euro. De huurverplichtingen

hebben betrekking op contracten die qua looptijd zeer uiteenlopen, waarbij het langstlopende contract als einddatum het jaar 2030 heeft. Huurverplichtingen nemen in de komende jaren gestaag toe, omdat panden worden gemoderniseerd en nieuwe projecten worden gerealiseerd, waarna de huurprijzen op een hoger niveau worden vastgesteld.

Facilitaire verplichtingen

Deze verplichtingen bedragen voor 2009 circa 9 miljoen euro en hebben betrekking op kosten voor onder andere beveiliging, catering en schoonmaak.

Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten

12 Bijdrage Ministerie van Justitie

Dit betreft de totale bijdrage zoals die door de Minister van Justitie in 2008 is verstrekt.

Opbouw budgettair kader Rechtspraak (x € 1.000)

	2008	2008	2007	2007
Stand Miljoenennota		831.135		823.592
Mutaties Voorjaarsnota	25.535		8.618	
Mutaties Najaarsnota / Slotwet	531		-202	
Totaal begrotingsbijstelling		26.066		8.416
Vooruitontvangen bijdrage boekjaar	1.291		3.251	
Vooruitontvangen bijdrage volgend boekjaar			-1.291	
Totaal vooruitontvangen bijdrage		1.291		1.960
Verrekening bijdrage gerechtskosten		-150		35
Totaal beschikbaar		858.342		834.003

In de bijdrage van het Ministerie van Justitie is een bijdrage in de gerechtskosten begrepen die in 2008 5,137 miljoen euro bedraagt (2007: 4,843 miljoen euro). Deze bijdrage is 0,150 miljoen euro hoger dan de gemaakte gerechtskosten [19].

13 Bijdrage derden

Dit betreft ondermeer opbrengsten die voortkomen uit toe te rekenen rente, toe te rekenen WAO-gelden, de SSR-bijdrage van het Openbaar Ministerie en ontvangsten parketpolitie.

14 Bijdrage meer/minder werk

Dit betreft het saldo van meer- en minderwerk van productie zoals dat door de Rechtspraak is gerealiseerd ten opzichte van de met de Minister van Justitie gemaakte afspraken bij het vaststellen van de begroting. Deze wordt afgerekend tegen 70 procent van de afgesproken tarieven. Voor 2008 heeft de Rechtspraak de Minister verzocht de

afrekening met de egalisatierekening te beperken tot 11,9 miljoen euro.

15 Personele kosten

De personele kosten zijn te relateren aan het gemiddeld aantal werknemers bij de Rechtspraak. De werknemers van de Rechtspraak vallen onder de pensioenregeling van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds. Dit is een toegezegde pensioenregeling, die in de jaarrekening wordt gekenmerkt als een toegezegde-bijdrageregeling waarbij premies worden betaald op basis van het salaris in het betreffende jaar. De Rechtspraak heeft voor deze pensioenregeling geen andere wettelijke of feitelijke verplichting indien een tekort zich voordoet bij het ABP.

De vijf leden van de Raad voor de rechtspraak worden bezoldigd op basis van artikel 86 van de Wet op de rechterlijke organisatie juncto artikel 1 en 2 van het Besluit rechtspositie leden gerechtsbesturen en Raad voor de rechtspraak juncto artikel 7 en bijlage 3 van de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren.

Geen van de functionarissen van de Rechtspraak ontvangt een beloning die hoger is dan het grensbedrag zoals dat is opgenomen in de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens.

16 Materiële kosten

De algemene bijdrage Prisma van 0,6 miljoen euro (2007: 0,7 miljoen euro) maakt deel uit van de materiële kosten. Daarnaast worden nog specifieke bijdragen uitgekeerd.

Materiële kosten (x € 1.000)

	2008	2007
Huisvestingskosten	106.668	107.683
Exploitatiekosten	115.912	125.768
Totaal	222.580	233.451

17 Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten [zie ook 1] worden verminderd met 2,2 miljoen euro als gevolg van de vrijval van de balanspost vooruitontvangen bedragen Openbaar Ministerie. Het betreft hier de door het Openbaar Ministerie verstrekte bijdrage in de aanschaf van gemeenschappelijke activa. Door haar bijdrage in de aanschafkosten heeft het Openbaar Ministerie haar deel van de afschrijvingskosten immers al voldaan.

Afschrijvingskosten (x € 1.000)

	2008	2007
Totaal afschrijvingen [1]	23.148	23.908
-/- Vrijval vooruitontvangen bedragen OM	2.196	1.770
Afschrijvingskosten [17]	20.952	22.138

18 Rentekosten

Dit betreft de rentelasten als gevolg van de door het Ministerie van Financiën verstrekte leningen ten behoeve van de aanschaf van materiële vaste activa.

19 Gerechtskosten

Onder gerechtskosten worden verstaan de kosten die het gerecht maakt gedurende of als gevolg van de behandeling van een aan de rechter voorgelegde zaak. Deze kosten worden volgens de open-eindfinanciering vergoed. Dit betekent dat de gerealiseerde kosten volledig worden vergoed.

5.3 Accountantsverklaring

'Aan de leden van de Raad voor de rechtspraak

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de op pagina 47 tot en met 58 opgenomen jaarrekening 2008 van de Raad voor de rechtspraak en de gerechten gezamenlijk bestaande uit de balans per 31 december 2008 en de staat van baten en lasten over 2008 met de daarbij behorende toelichtingen gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van Raad voor de rechtspraak

De Raad voor de rechtspraak is op grond van artikel 104 van de Wet op de rechterlijke organisatie verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven in overeenstemming met de grondslagen voor waardering van activa en passiva en met de methoden van resultaatbepaling, zoals uiteengezet in de toelichting op de jaarrekening, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn. De Raad voor de rechtspraak en de gerechten gezamenlijk zijn tevens verantwoordelijk voor het totstandkomen van baten en lasten alsmede de balansmutaties in overeenstemming met de begrotingswetten en met andere van toepassing zijnde wettelijke regelingen.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is, op grond van artikel 104, vijfde lid van de Wet op de rechterlijke organisatie, het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren

werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de Raad voor de rechtspraak en de gerechten gezamenlijk. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die de Raad voor de rechtspraak heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening. Onze controle omvat tevens een toetsing van de totstandkoming van baten en lasten en de balansmutaties in overeenstemming met begrotingswetten en andere wettelijke regelingen. Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de Raad voor de rechtspraak en de gerechten gezamenlijk per 31 december 2008 en van het resultaat over 2008 in overeenstemming met de grondslagen voor waardering van activa en passiva en met de methode van resultaatbepaling zoals uiteengezet in de toelichting op de jaarrekening en zijn de in de jaarrekening opgenomen baten en lasten alsmede de balansmutaties tot stand gekomen in overeenstemming met de begrotingswetten en met andere van toepassing zijnde wettelijke regelingen.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

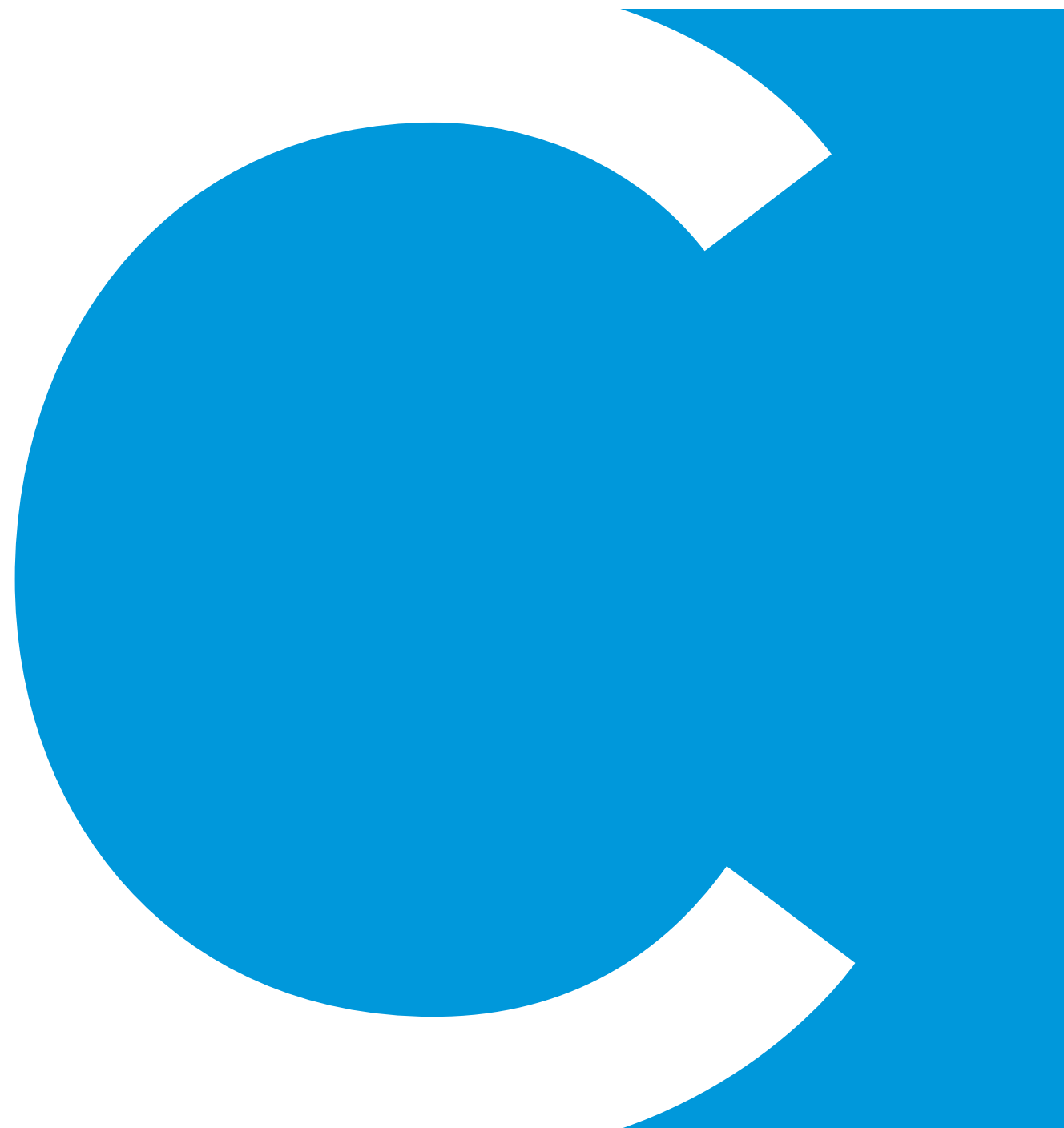
Tevens melden wij dat het jaarverslag van de Raad voor de rechtspraak en de gerechten gezamenlijk, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Den Haag, 31 maart 2009

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. A.E. Gerritsma RA

Deel II Cijfers

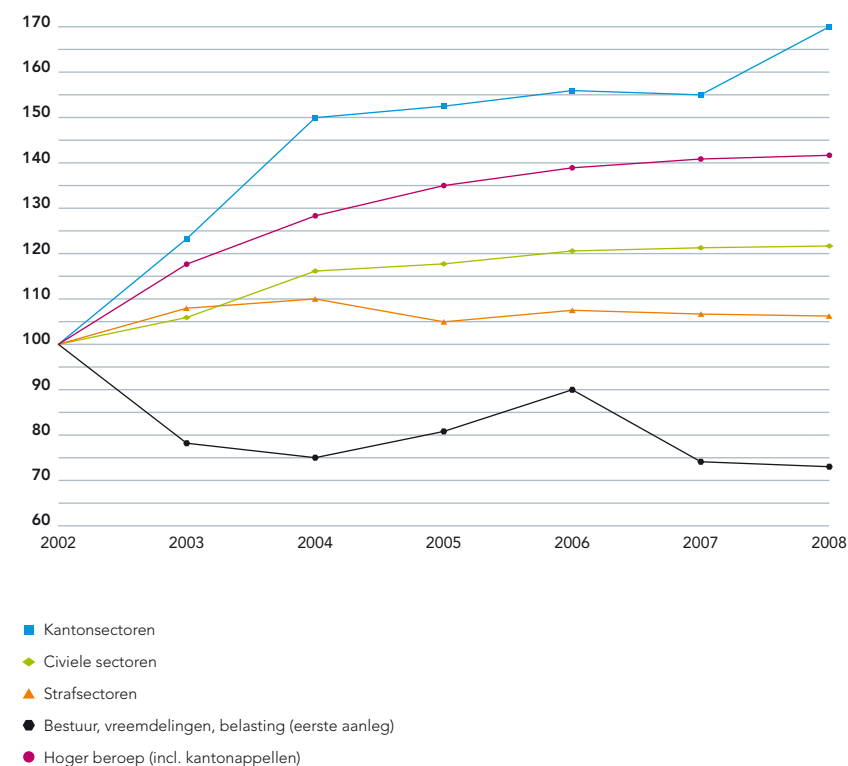
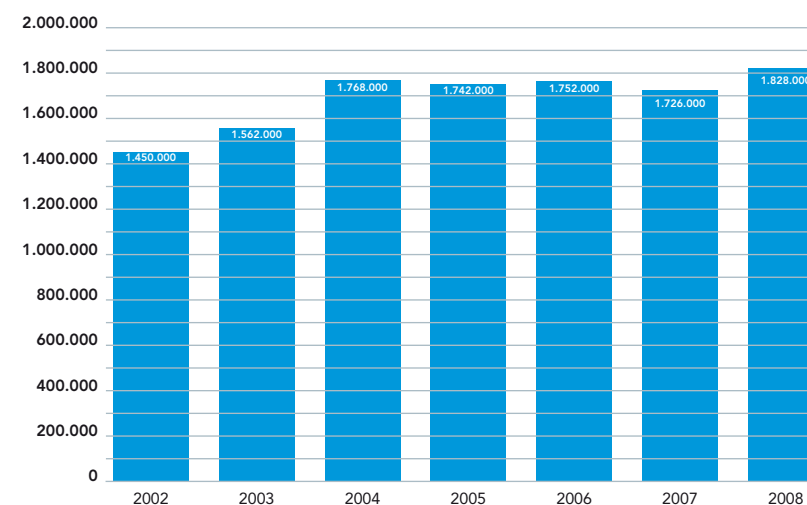
Tabel 1: instroom Rechtspraak in 2004, 2005, 2006, 2007 en 2008 (aantal zaken, afgerond op tientallen)

	2004	2005	2006	2007	2008	groei 2008
Kantonsector rechtbanken	1.032.280	1.050.660	1.070.040	1.063.900	1.167.300	10%
Handelszaken (incl. arbeidszaken en kort gedingen)	535.520	538.760	516.590	497.300	561.150	13%
Familiezaken	142.590	153.530	172.420	192.650	216.760	13%
Akten en verklaringen	84.930	98.550	101.580	112.400	110.180	-2%
Strafzaken	178.900	166.920	183.960	168.330	172.300	2%
Mulderzaken (excl. adres onbekend)	90.330	92.910	95.480	93.210	106.910	15%
Sector civiel rechtbanken	250.370	255.050	261.430	263.870	265.910	1%
Handelszaken, insolventies en kort gedingen	113.960	113.680	114.460	107.690	102.030	-5%
Familiezaken	110.910	115.400	121.150	129.630	136.320	5%
Presidentrekestes	25.500	25.970	25.820	26.550	27.560	4%
Sector bestuur rechtbanken	107.740	131.720	145.230	118.950	116.090	-2%
Bestuurszaken	48.930	50.920	50.750	46.390	45.000	-3%
Vreemdelingenzaken	58.810	58.690	63.590	48.450	45.800	-5%
Belastingzaken	0	22.110	30.900	24.110	25.290	5%
Sector straf rechtbanken	230.080	222.250	225.510	222.680	220.630	-1%
Appelcolleges	73.270	64.460	62.540	64.280	64.620	1%
Handelszaken	9.330	10.230	10.110	9.790	9.720	-1%
Familiezaken	3.670	4.140	4.200	4.340	4.890	13%
Belastingzaken	15.800	4.030	2.130	3.190	3.500	10%
Strafzaken	35.720	37.470	37.640	38.680	37.910	-2%
CRvB + CBb	8.760	8.590	8.460	8.280	8.600	4%
Totaal Rechtspraak	1.693.740	1.724.140	1.764.760	1.733.680	1.834.540	6%

* CRvB 4% groei en CBb 6%.

Tabel 2: instroom naar sector, 2002-2008 (aantal zaken afgerond op honderdtallen)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kantonsectoren	692.300	850.400	1.032.300	1.050.700	1.070.000	1.063.900	1.167.300
Civiele sectoren	217.800	231.300	250.400	255.100	261.400	263.900	265.900
Strafsectoren	211.000	228.400	230.100	222.200	225.500	222.700	220.600
Bestuur, vreemdelingen, belasting (eerste aanleg)	164.500	129.000	123.500	135.500	145.700	119.500	116.300
Hoger beroep (incl. kantonappellen)	44.900	52.400	57.500	60.700	62.100	63.800	64.400
Totaal	1.330.500	1.491.500	1.693.700	1.724.100	1.764.700	1.733.700	1.834.500
Index	100	112	127	130	133	130	138

Figuur 1: instroom 2002-2008, geïndexeerd (2002 = 100)**Figuur 2: totale productie Rechtspraak 2002-2008**

Tabel 3: productieontwikkeling (x € 1.000) in 2002-2008*

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Realisatie (absolute productie)	1.450	1.562	1.768	1.742	1.752	1.726	1.828
Groei absolute productie	9%	14%	13%	-1%	1%	-1%	6%
Groei werklast (gewogen productie)	10%	14%	4%	-1%	-3%	-1%	2%
Productie t.o.v. de afspraak met de Minister	109%	114%	109%	107%	101%	98%	104%

* Vanaf 2005 aantallen exclusief Mulderzaken 'adres onbekend'.

Tabel 4: productiegroei naar instantie en sector 2008

	Groei zaken %	Groei werklast (gewogen productie)
Rechtbanken	6%	1%
Kantonsector rechtbanken	11%	8%
Sector civiel rechtbanken	0%	3%
Sector straf rechtbanken	2%	5%
Sector bestuur rechtbanken (incl. belasting- en vreemdelingenzaken)	-11%	-10%
Appelcolleges	-3%	3%
Civiele zaken	1%	4%
Belastingzaken	-15%	-5%
Strafzaken	-4%	5%
CRvB	-1%	1%
CBb	-11%	-9%
Totaal	6%	2%

Gemarkeerd zijn de zaagsgroepen, waarbij de zaaksamenstelling substantieel zwaarder werd.

Tabel 5: productie Rechtspraak in 2006, 2007 en 2008 (aantal zaken afgerond op tientallen)

	2006	2007	2008	groei 2008	groei 2007
Kantonsector rechtbanken	1.065.790	1.052.910	1.167.620	11%	-1%
Handelszaken (incl. arbeidszaken en kort gedingen)	517.940	490.160	561.900	15%	-5%
Familiezaken	167.490	189.940	213.020	12%	13%
Akten en verklaringen	101.580	112.400	110.180	-2%	11%
Strafzaken	183.320	169.040	172.170	2%	-8%
Mulderzaken (excl. adres onbekend)	95.470	91.370	110.350	21%	-4%
Sector civiel rechtbanken	258.170	262.370	262.470	0%	2%
Handelszaken, insolventies en kort gedingen	113.580	108.780	102.010	-6%	-4%
Familiezaken	119.020	127.340	133.050	4%	7%
Presidentrekestten	25.580	26.260	27.410	4%	3%
Sector bestuur rechtbanken	139.110	130.460	115.720	-11%	-6%
Bestuurszaken	50.230	49.040	45.460	-7%	-2%
Vreemdelingenzaken	62.190	56.820	45.090	-21%	-9%
Belastingzaken	26.690	24.610	25.180	2%	-8%
Sector straf rechtbanken	221.800	216.020	219.390	2%	-3%
Appelcolleges	67.560	64.640	62.410	-3%	-4%
Handelszaken	10.360	10.720	10.350	-3%	3%
Familiezaken	4.060	3.990	4.560	14%	-2%
Belastingzaken (incl. restant 1 ^e aanleg)	4.910	3.300	2.790	-15%	-33%
Strafzaken	39.290	38.080	36.370	-4%	-3%
CRvB + CBb	8.940	8.550	8.340	-2%	-4%
Totaal Rechtspraak	1.752.420	1.726.400	1.827.620	6%	-1%

Tabel 6: productie ten opzichte van de afspraken met de Minister, 2008

	begroting afspraken in aantallen	productie in aantallen	productie t.o.v. afspraken
Rechtbanken	1.687.700	1.765.200	105%
Kantonzaken excl. Mulder adres onbekend	1.044.180	1.167.620	112%
Civiele zaken exclusief akten	277.810	262.470	94%
Reguliere bestuurszaken	56.280	45.460	81%
Zaken bij vreemdelingenkamers	61.000	45.090	74%
Belastingzaken	26.400	25.180	95%
Strafzaken excl. overtredingen	222.030	219.390	99%
Gerechtshoven	59.760	54.070	90%
Civiele zaken	14.540	14.910	103%
Strafzaken	42.800	36.370	85%
Belastingzaken	2.410	2.790	116%
CRvB	7.780	7.380	95%
CBb	1.200	970	81%
Totaal (in duizendtallen)	1.756.430	1.827.620	104%

Tabel 7: de productie ten opzichte van de instroom in 2006, 2007 en 2008
(aantal zaken afgerond op tientallen)

	instroom 2008	productie 2008	productie t.o.v. instroom 2008	productie t.o.v. instroom 2007	productie t.o.v. instroom 2006
Kantonsector rechtbanken	1.167.300	1.167.620	100%	99%	100%
Handelszaken (incl. arbeidszaken en kort gedingen)	561.150	561.900	100%	99%	100%
Familiezaken	216.760	213.020	98%	99%	97%
Akten en verklaringen	110.180	110.180	100%	100%	100%
Strafzaken	172.300	172.170	100%	100%	100%
Mulderzaken (excl. adres onbekend)	106.910	110.350	103%	98%	100%
Sector civiel rechtbanken	265.910	262.470	99%	99%	99%
Handelszaken, insolventies en kort gedingen	102.030	102.010	100%	101%	99%
Familiezaken	136.320	133.050	98%	98%	98%
Presidentrekestes	27.560	27.410	99%	99%	99%
Sector bestuur rechtbanken	116.090	115.720	100%	110%	96%
Bestuurszaken	45.000	45.460	101%	106%	99%
Vreemdelingenzaken	45.800	45.090	98%	117%	98%
Belastingzaken	25.290	25.180	100%	102%	86%
Sector straf rechtbanken	220.630	219.390	99%	97%	98%
Appelcolleges	64.620	62.410	97%	101%	108%
Handelszaken	9.720	10.350	106%	109%	102%
Familiezaken	4.890	4.560	93%	92%	97%
Belastingzaken	3.500	2.790	80%	103%	231%
Strafzaken	37.910	36.370	96%	98%	104%
CRvB + CBb	8.600	8.340	97%	103%	106%
Totaal Rechtspraak	1.834.540	1.827.620	100%	100%	99%

Tabel 8: werkvoorraad ultimo 2007 en 2008 (afgerond op tientallen)

	2007	2008	groei werkvoorraad 2008 als % van zaaks- volume	t.o.v. 2007
Rechtbanken				
Civiel				
Handelszaken	96.440	90.130	-8%	-7%
Familiezaken	35.540	36.930	1%	4%
Beslissing president / civiel algemeen	6.320	6.450	0%	2%
Bestuurszaken	26.040	25.520	-1%	-2%
Vreemdelingenzaken	12.870	13.160	1%	2%
Belastingzaken	17.100	16.720	-2%	-2%
Straf				
Strafzaken ¹	37.660	38.980	1%	4%
Kanton				
Handelszaken	55.590	53.650	0%	-3%
Familiezaken	27.790	30.220	1%	9%
Beslissing president / civiel algemeen	1.330	1.470	0%	11%
Strafzaken + mulderzaken	48.210	44.100	-1%	-9%
Gerechtshoven				
Civiel				
Handelszaken ²	14.030	13.370	-7%	-5%
Familiezaken	3.100	3.410	6%	10%
Belasting				
Belastingzaken ¹	4.010	4.530	15%	13%
Straf				
Strafzaken	14.880	16.880	5%	13%
CRvB	9.550	9.680	2%	1%
CBb	1.020	1.150	12%	13%

¹⁾ voorraadcijfer 2007 is naar beneden bijgesteld op basis van recente gegevens: de voorraad bleek in 2008 in lichte mate te zijn opgelopen.

²⁾ voorraadcijfer 2007 is naar boven bijgesteld op basis van recente gegevens: de voorraad bleek in 2008 in lichte mate te zijn verkleind.

Tabel 9a: gemiddelde doorlooptijden van procedures in weken, 2005-2008

	2005	2006	2007	2008	groei 2008
Rechtbank, sector kanton					
Handelszaak verweer met enquête, descente of pleidooi	43	44	43	47	9% ++
Handelszaak verweer zonder enq., desc. of pleidooi	16	15	16	19	22% ++
Handelszaak zonder verweer (verstek)	1	1	1	1	-2%
Beschikking ontbindingsprocedure arbeidsovereenkomst	3	2	3	3	7%
Overige beschikkingen (handel en huur)	13	8	10	16	64% ++
Familiezaak	4	4	4	5	4%
Kort geding	4	4	4	5	8%
Strafzaak bij kanton (overtreding + mulder)	8	6	6	7	10%
Rechtbank, sector civiel					
Handelszaak met verweer	82	75	60	61	2%
Handelszaak zonder verweer (verstek)	5	5	5	6	13%
Verzoekschriftprocedure handel (vooral insolventie)	9	9	8	8	-5%
Beëindigde faillissementen	151	161	104	113	8% ++
Scheidingszaak	17	16	16	16	-2%
Beschikking verzoekschriftprocedure kinderrechter	7	8	8	8	-1%
Overige familiezaak (bv. adoptie)	22	22	22	23	6%
Kort geding	7	7	6	7	3%
Rechtbank, sector straf					
Strafzaak (meervoudig behandeld=MK)	14	14	14	15	8%
Uitwerken vonnis strafzaak voor hoger beroep (MK)	17	18	19	17	-14% --
Politierechterzaak (incl. economische)	5	5	5	5	2%
Strafzaak bij de kinderrechter (enkelvoudig)	6	5	5	5	4%
Rechtbank, sector bestuur					
Bodemzaak bestuur regulier	43	43	46	46	0%
Voorlopige voorziening bestuur regulier	6	6	6	6	-8%
Belastingzaak		38	53	54	1%
Vreemdelingenzaak	45	30	33	30	-9% --
Gerechtshof					
Handelszaak	70	70	70	72	2%
Familiezaak	29	31	32	31	0%
Belastingzaak	81	111	118	85	-28% --
Strafzaak (MK en EK)	niet beschikbaar	31	30	33	11% ++
Uitwerken arrest t.b.v. cassatie	niet beschikbaar	24	25	24	-4%
CBb					
Bestuurszaak	67	69	73	76	5%
Voorlopige voorziening	8	5	4	7	65% ++
CRvB					
Bestuurszaak	87	79	81	83	2%
Voorlopige voorziening	6	7	7	8	2%

++ substantieel opgelopen: minimaal 2 weken en minimaal 3% langer
 -- substantieel gedaald: meer dan 2 weken en 3% korter

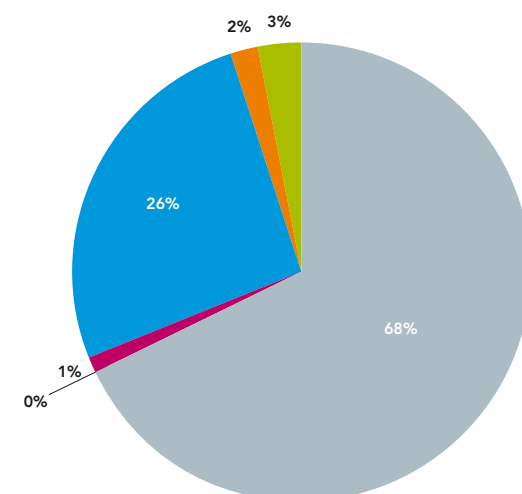
Tabel 9b: lengte van de procedures in 2007 en 2008, afgezet tegen de norm voor 2010

	realisatie 2007 %	realisatie 2008 %	norm 2010 %	norm 2010 binnen
Rechtbank, sector kanton				
Handelszaken met verweer	89%	95% ++	90%	1 jaar
Handelszaken met verweer	73%	81% ++	75%	6 maanden
Beschikking arbeidsontbinding op tegenspraak	96%	96%	90%	3 maanden
Handelszaken zonder verweer (verstek)	95%	92%	90%	15 dagen
Beschikking geregelde arbeidsontbinding	79%	80%	90%	15 dagen
Kort geding	98%	96%	90%	3 maanden
Overtreding	88%	90%	80%	1 maand
Mulderzaak	76%	75%	80%	3 maanden
Rechtbank, sector civiel				
Handelszaken met verweer	81%	80%	80%	2 jaar
Handelszaken met verweer	61%	62%	70%	1 jaar
Handelszaken zonder verweer (verstek)	71%	70%	90%	1 maand
Verzoekschriftprocedure handel (vooral insolventie)	76%	84% ++	90%	3 maanden
Beëindigde faillissementen	77%	73%	90%	3 jaar
Scheidingszaak	91%	89%	95%	1 jaar
Scheidingszaak	60%	61%	50%	2 maanden
Alimentatie en bijstandsverhaal	91%	94%	90%	1 jaar
Omgangs- en gezagszaken	82%	83%	80%	1 jaar
Beschikking verzoekschriftprocedure kinderrechter	92%	90%	90%	3 maanden
Kort geding	91%	90%	90%	3 maanden
Rechtbank, sector straf				
Strafzaak MK (=meervoudig behandeld)	x	86%	90%	6 maanden
Politierechterzaak (incl. economische)	x	85%	90%	5 weken
Strafzaak bij de kinderrechter (enkelvoudig)	x	85%	85%	5 weken
Raadkamerzaken m.b.t. voorlopige hechtenis	x	96%	95%	2 weken
Raadkamerzaken niet voorlopige hechtenis	x	79%	85%	4 maanden
Rechtbank, sector bestuur				
Bodemzaak bestuur regulier	67%	72% ++	90%	1 jaar
Bodemzaak bestuur regulier	50%	46%	70%	9 maanden
Voorlopige voorziening bestuur regulier	94%	95%	90%	3 maanden
Bodemzaak belasting lokaal	27%	45% ++	90%	9 maanden
Bodemzaak rijksbelastingen	x	46%	90%	1 jaar
Bodemzaak vreemdelingen	70%	72%	90%	9 maanden
Gerechtshof				
Handelszaak dagvaarding	65%	71% ++	80%	2 jaar
Handelsrekest	61%	66% ++	90%	3 maanden
Familierekest	92%	88%	90%	1 jaar
Belastingzaak	x	33%	85%	1 jaar
Strafzaak MK (=meervoudig behandeld)	x	72%	85%	9 maanden
Strafzaak EK	x	55%	90%	6 maanden
Raadkamerzaken m.b.t. voorlopige hechtenis	x	58%	95%	2 weken
Raadkamerzaken niet voorlopige hechtenis	x	40%	85%	4 maanden

++ 5 procentpunten of meer verbetering t.o.v. 2007
 -- 5 procentpunten of meer achteruitgang t.o.v. 2007

Tabel 10: kostenspecificatie 2008 (bedragen x € 1.000)

Gerealiseerde productiegerelateerde kosten	591.547
Gerealiseerde specifieke uitgaven gerechten	500
Gerechtskosten	4.987
Gerealiseerde centrale uitgaven 225.132	
Bijdrage in de huisvestingskosten gerechten	104.933
ICT	69.185
Opleidingen	20.149
Bureau Raad	18.837
Overig	12.027
Nief-BFR 2005 taken 14.336	
Tuchtrecht	2.969
Commissies van Toezicht	5.140
Niet wettelijke taken	6.227
Overige uitgaven 24.035	
Megazaken	11.535
Bijzondere kamers	7.472
College van Beroep voor het bedrijfsleven	5.027

Figuur 3: kostenspecificatie 2008

- Gerealiseerde productiegerelateerde kosten
- Gerealiseerde specifieke uitgaven gerechten
- Gerechtskosten
- Gerealiseerde centrale uitgaven
- Niet BFR-2005-taken
- Overige uitgaven

Tabel 11a: gerealiseerde minuentarieven 2008

	minuentarief (euro) RA	minuentarief (euro) GA
Rechtbanken		
Civiel	2,14	1,64
Bestuur (excl. VK)	2,06	1,5
Straf	2,51	1,87
Kanton	2	1,44
Bestuur VK	2,53	1,95
Belasting	1,33	1,4
Gerechtshoven		
Civiel	2,24	1,64
Straf	2,1	1,7
Belasting	1,92	2,36
Bijzondere colleges		
Centrale Raad van Beroep	3,15	1,15

Tabel 11b: gerealiseerde productgroepprijs versus afgesproken prijs (euro)

	Gerealiseerd	Afgesproken	Verschil
Rechtbanken			
Civiel	799,70	796,41	3,29-
Bestuur (excl. VK)	1.762,77	1.732,45	30,32-
Straf	738,25	605,94	132,31-
Kanton	121,07	127,31	6,24
Bestuur VK	806,35	1.011,59	205,24
Belasting	947,08	1.072,48	125,40
Gerechtshoven			
Civiel	3.924,10	3.696,76	227,34-
Straf	1.371,89	1.275,25	96,64-
Belasting	3.805,57	1.072,48	2.733,09-
Bijzondere colleges			
Centrale Raad van Beroep	3.133,46	2.925,85	207,61-
College van Beroep voor het bedrijfsleven	geen prijs		

* Exclusief 2% doelmatigheid.

Tabel 12: aantal medewerkers en formatie rechtspraak
(excl. de landelijke diensten die voor OM en ZM werken), 2005-2008

	31-12-2005		31-12-2006		31-12-2007		31-12-2008	
	aantal dec 2005	fte dec 2005	aantal dec 2006	fte dec 2006	aantal dec 2007	fte dec 2007	aantal dec 2008	fte dec 2008
Rechterlijke ambtenaren	2.242	2.039	2.279	2.072	2.345	2.127	2.397	2.176
Gerechtsambtenaren (direct)	5.699	5.078	5.821	5.160	5.898	5.229	5.690	5.031
Totaal medewerkers direct	7.941	7.117	8.100	7.232	8.243	7.356	8.087	7.207
% van totaal	85%	85%	86%	85%	86%	86%	83%	83%
Staftaken Gerechten (GA indirect)*	1.116	1.016	1.151	1.049	1.146	1.042	1.531	1.392
Gemeenschappelijk Beheer (GA indirect)**	255	237	214	198	204	189	115	106
Totaal medewerkers indirect***	1.371	1.253	1.365	1.247	1.350	1.231	1.646	1.498
% van totaal	15%	15%	14%	15%	14%	14%	17%	17%
Totaal personeel direct & indirect	9.312	8.370	9.465	8.479	9.593	8.587	9.733	8.705
Rechterlijke ambtenaren	2.242	2.039	2.279	2.072	2.345	2.127	2.397	2.176
% van totaal	24%	24%	24%	24%	24%	25%	25%	25%
Gerechtsambtenaren direct en indirect	7.070	6.331	7.186	6.407	7.248	6.460	7.336	6.529
% van totaal	76%	76%	76%	76%	76%	75%	75%	75%
Totaal personeel direct & indirect	9.312	8.370	9.465	8.479	9.593	8.587	9.733	8.705

* Dit is 83% van de totaal geregistreerde staftaken bij gerechten.

** Dit is 70% van de totaal geregistreerde staftaken bij het Gemeenschappelijk Beheer. Gemeenschappelijk beheer is exclusief SSR, ICTRO en Prisma (zie tabel 13). Het personeel van de Raad voor de rechtspraak en de landelijke stafbureau's is opgenomen onder GA indirect staftaken.

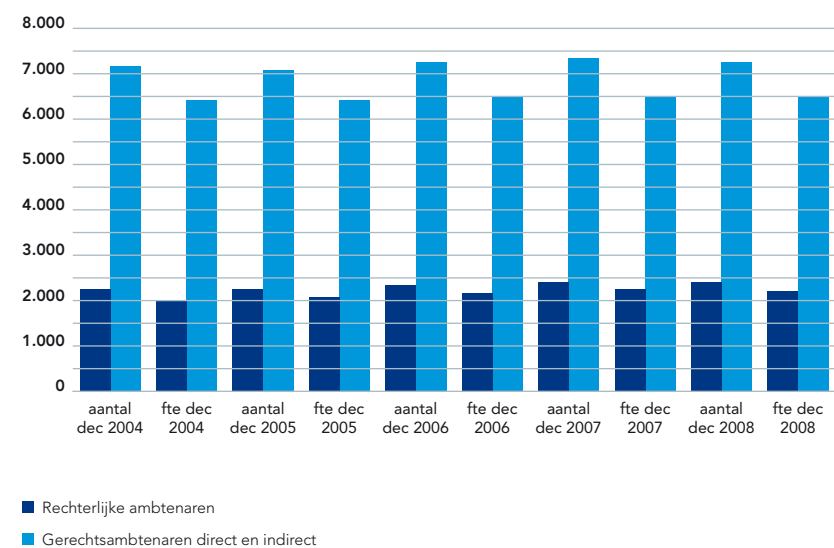
*** De definitie voor direct (bij het primaire proces betrokken) en indirect personeel is in 2008 gewijzigd: minder personeel wordt als direct aangemerkt.

Tabel 13: bezetting landelijke diensten en projecten OM/Rechtspraak, 2005-2008

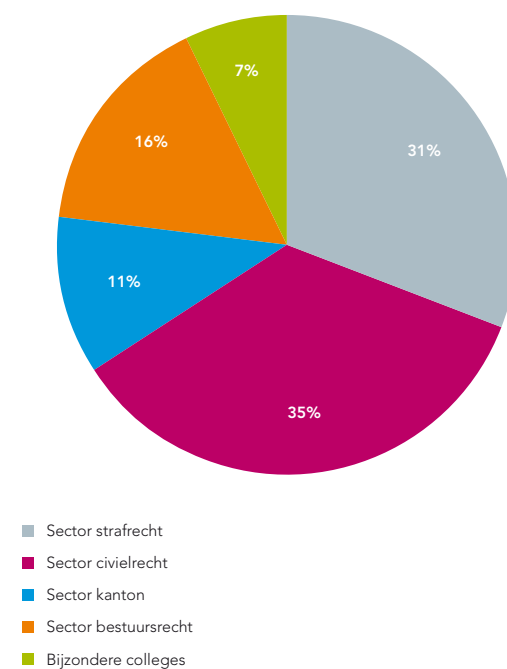
Landelijke diensten en projecten (SSR, ICTRO & Prisma)	31-12-2005		31-12-2006		31-12-2007		31-12-2008	
	aantal	fte	aantal	fte	aantal	fte	aantal	fte
Rechterlijke ambtenaren	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Gerechtsambtenaren	445	418	449	420	471	445	504	477

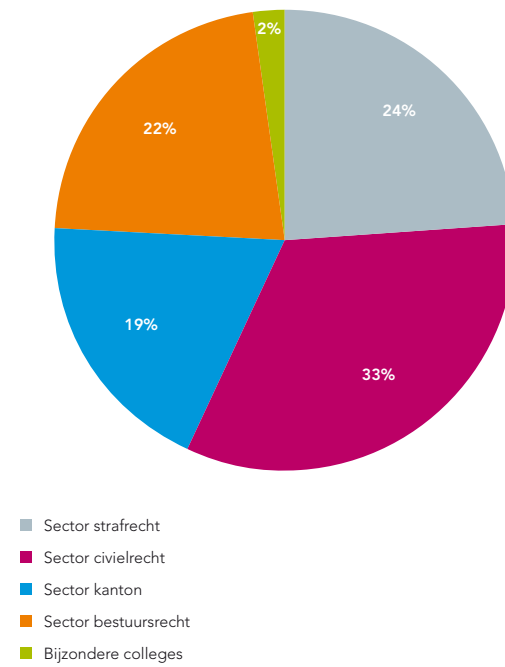
Het betreft hier het totale personeelsbestand van SSR, ICTRO en dienst Prisma. Deze landelijke diensten worden door de Rechtspraak en het OM gezamenlijk gefinancierd.

Figuur 4: aantal medewerkers en formatie Rechtspraak 2004-2008

Figuur 5: gemiddelde bezetting (in fte) per sector rechters (rechterlijk ambtenaar), 2008

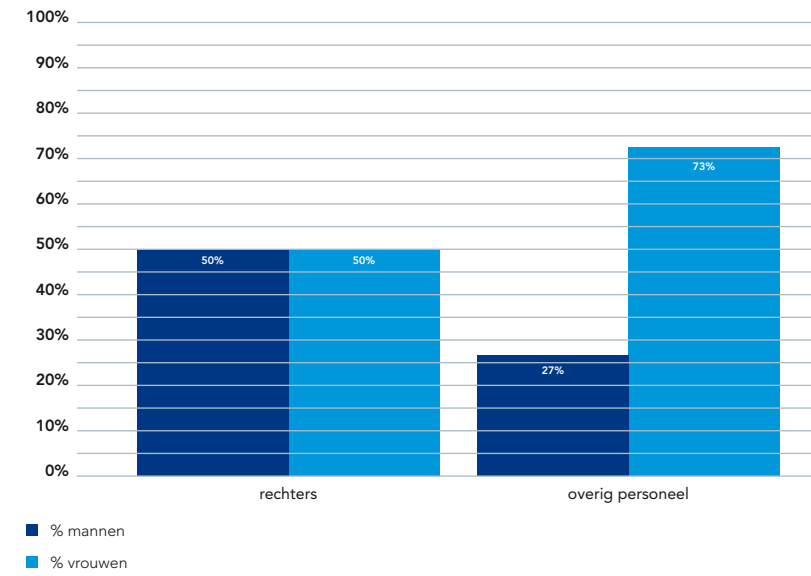
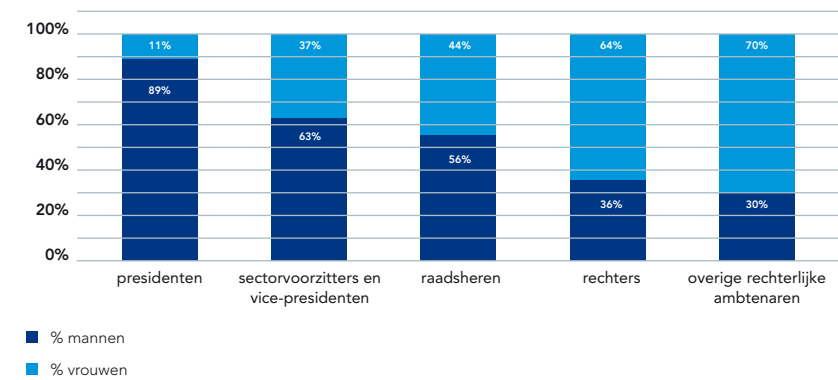
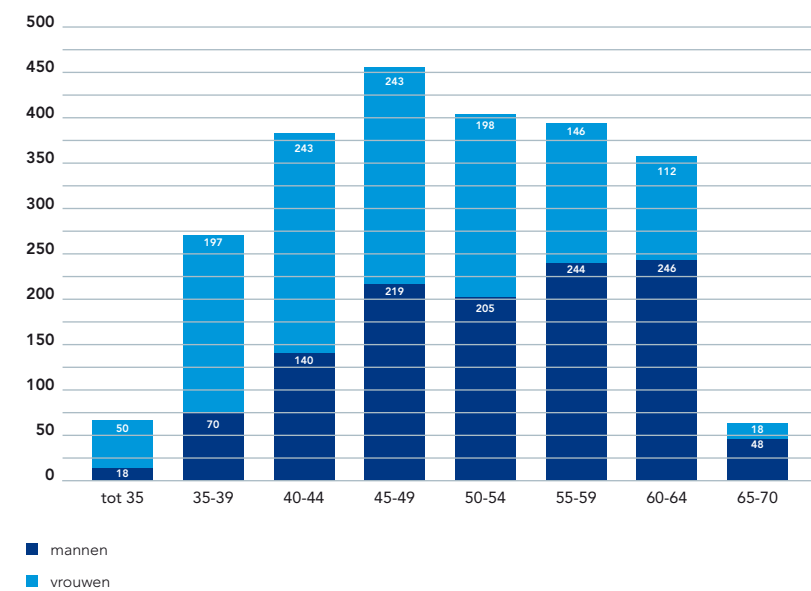
Figuur 6: gemiddelde bezetting (in fte) per sector niet-rechters (gerechtsambtenaar), 2008**Tabel 14: man-vrouw verdeling primair proces, 2005-2008**

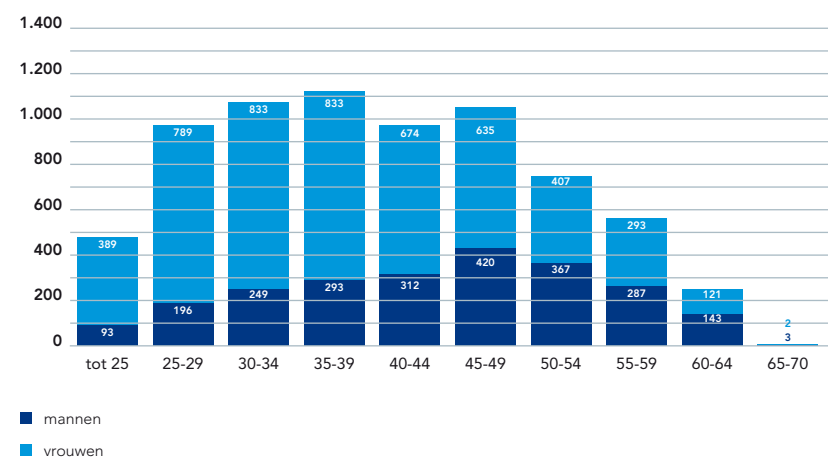
	aantal 31-12-05			aantal 31-12-06			aantal 31-12-07			aantal 31-12-08		
	m	vr	tot	m	vr	tot	m	vr	tot	m	vr	tot
Rechters	1.179	1.063	2.242	1.181	1.098	2.279	1.194	1.151	2.345	1.190	1.207	2.397
	53%	47%	100%	52%	48%	100%	51%	49%	100%	50%	50%	100%
Overig personeel (direct)	1.643	4.056	5.699	1.672	4.149	5.821	1.644	4.254	5.898	1.516	4.174	5.690
	29%	71%	100%	29%	71%	100%	28%	72%	100%	27%	73%	100%

Tabel 15. Man-vrouw verdeling in functies als rechterlijk ambtenaar, 2007 en 2008

	aantal 31-12-07			aantal 31-12-08		
	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal
Presidenten (voorzitter van bestuur)						
	22	5	27	24	3	27
Hof / bijzonder college	8	0	8	8	0	8
Rechtbank	14	5	19	16	3	19
Sectorvoorzitters (lid van bestuur) en (coördinerend) vice-presidenten						
	613	331	944	629	373	1.002
Hof / bijzonder college	124	45	169	150	67	217
Rechtbank	489	286	775	479	306	785
Raadsheer	171	139	310	154	119	273
Rechter	346	591	937	341	615	956
Overige rechterlijke ambtenaren						
	42	85	127	42	97	139
Totaal rechters	1.194	1.151	2.345	1.190	1.207	2.397

Overige rechterlijke ambtenaren betreft rechterlijke ambtenaren in de volgende functies: gerechtsauditeur tevens plaatsvervanger, gerechtsauditeur, voorzitter/lid van de Raad voor de rechtspraak.

Figuur 7: man-vrouwverdeling primair proces, 31-12-2008**Figuur 8: man-vrouwverdeling naar functie, 31-12-2008****Figuur 9: leeftijd rechters, 31-12-2008**

Figuur 10: leeftijd niet-rechters (gerechtsambtenaren), 31-12-2008**Tabel 16. Arbeidsverzuim 2007 - 2008 (excl. zwangerschapsverlof)**

	verzuimpercentage 2007			verzuimpercentage 2008		
	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal
Rechterlijke ambtenaren en GA (direct & indirect)	3,8%	5,6%	4,9%	3,6%	5,2%	4,6%
Gemeenschappelijk Beheer (100%)	4,4%	6,7%	5,3%	3,5%	7,6%	5,1%
Landelijke diensten OM en Rechtspraak (100%)	4,7%	6,6%	5,2%	4,0%	6,0%	4,5%
Totaal	3,9%	5,7%	5,0%	3,6%	5,3%	4,6%

Tabel 17 Selectiecommissie rechterlijke macht, 2008

	Totaal	Man	Vrouw
Raio-selectie 2008 aantal kandidaten	239	62	177
afgewezen	186	55	131
aanbevolen	53	7	46
Rio-selectie 2008 aantal kandidaten	365		
afgewezen	209		
aanbevolen	156		

Tabel 18a: mediations 2005 t/m 2008

	2005	2006	2007	2008
Aantal verwijzingen naar mediation	onbekend	2.133	3.354	3.708
Aantal gestarte mediations	720	1.943	3.062	3.317
Aantal afgeronde mediations	357	1.297	2.495	3.203
Slagingspercentage (gehele of gedeeltelijke overeenstemming)	55%	61%	57%	59%

In 2008 afgeronde mediations kunnen voor 2008 zijn gestart.

Tabel 18b: mediation naar type zaak, 2008

Type zaak	In 2008 verwezen naar mediation	In 2008 gestarte mediations	Afgeronde* mediations in 2008	Percentage geheel of gedeeltelijk geslaagd in 2008
Kantonzaken	171	152	201	49%
Handelszaken	307	269	244	58%
Familiezaken	2.174	1.949	1.874	54%
Bestuurszaken belasting	500	448	402	81%
Bestuurszaken regulier	556	499	482	64%

Tabel 19a: in 2008 ingediende klachten naar onderwerp

Onderwerp	aantal	%
Bejegening	204	19%
Rechterlijke beslissingen	382	35%
Tijdsduur procedures	121	11%
Administratieve fouten	166	15%
Overige	221	20%
Totaal	1.094	100%

Exclusief CRvB en CBb en een rechtbank: samen circa 10 klachten.

Tabel 19b: in 2008 afgehandelde klachten naar soort afdoening

	aantal	%
Niet inhoudelijk behandeld		48%
niet bevoegd (ex art 2 klachtenregeling)	59	6%
niet-ontvankelijk (ex art 2 klachtenregeling)	221	21%
niet-ontvankelijk (overig)	122	12%
buiten behandeling gelaten (ex art 7 klachtenregeling)	33	3%
schikking of intrekking	73	7%
Inhoudelijk behandeld		52%
ongegrond	307	29%
gegrond	200	19%
geen oordeel	41	4%
Totaal	1.056	100%

Exclusief CRvB en CBb en een rechtbank: samen circa 10 klachten.

Bijlage

Publicaties 2008 onderzoeksprogramma

Rechtstreeks

Beginselen van digitalisering van rechtspraak:
een aanzet tot bewustwording
R. van den Hoogen

De strafrechter en het vormverzuim: inspirerende
rechtspraak van het Amerikaanse Hooggerechtshof
R. Kuiper

Leken en strafrechters vergeleken: Wagenaars
raadkameronderzoek en de discussies over puniti-
viteit en lekeninbreng
M. Croes, H. Elffers, A. Klijn

Rechtspraak & rechtspraak: precaire balans
E. Mak

Rechtspraaklezing 2008

Geloofwaardige rechtspraak: de rechter als
bruggenbouwer
G. van den Brink

Research Memoranda

Moord, doodslag, taakstraf? (nr. 1-2008)
Een Zembra-uitzending nader bekeken
A. Klijn, F. van Tulder, R. Beaujean, T. van der Heijden,
G. Rodenberg

Strafrechtelijke oordelen van rechters en leken
(nr. 2-2008) Bewijsbeslissingen, straffen en hun
argumentatie
W. A. Wagenaar

Inschakeling van deskundigen in de rechtspraak
(nr. 3-2008) Verslag van een onderzoek naar
knelpunten en verbetervoorstellen
G. de Groot, N.A. Elbers

Evaluatie belastingrechtspraak in twee instanties
(nr. 4-2008) Eindrapport fase II
R.J.G.M. Widdershoven, M.J.M. Verhoeven,
R. Ortlep, A. Buijze, K.L.H. van Mens, M.B.A. van Hout

Zitten, luisteren en schikken (nr. 5-2008)
Rechtvaardigheid en doelbereik bij de comparitie
na antwoord

J. van der Linden

Nieuw gestarte projecten

Risicotaxatie & straftoemeting

Mr. van Wingerden, Faculteit rechtsgeleerdheid
Universiteit Leiden

Hechtingsproblematiek bij kinderen

L. Boendermaker, H. Meij, Nederlands Jeugd Instituut

Model for Automated Rating of Case Law

M. van Opijnen, Raad voor de rechtspraak/Bistro

Financiering en doorlooptijden mediation

M. Gerritsen, K. Janssen, J. Poort, SEO Economisch
Onderzoek

Tijdschrijfonderzoek Promis

E.J.H. Franck, TNO Kwaliteit van Leven

Kwaliteit van specialistische rechtspraak-
voorzieningen

T. Havinga, A. Jettinghoff, C.J.M. Klaassen, Onder-
zoekscentrum Onderneming en Recht, Faculteit der
rechtsgeleerdheid, Radboud Universiteit Nijmegen

Reactie van strafrechters op vormverzuim

R. Kuiper, gerechtsauditeur bij Hoge Raad

Onderwerpen hoofdstukken 2, 4 en 5

2.1 Deskundige rechtspraak

Kwaliteitsnormen
Permanente educatie
Meelezen enkelvoudige uitspraken
Meer zittingen meervoudig behandelen
Instructie en feitenonderzoek
Goede bewijsmotivering
Doorlooptijden
Project reflectie
Samenwerking en specialisatie binnen de
Rechtspraak
Leiderschapsontwikkeling
Arbeidsmarktpositie
Functioneren van rechters
Verbetering inzet van externe deskundigen in
procedures
Europees en internationaal perspectief
Versterking positie rechter/raadsheer-commissaris
in straf- en faillissementszaken
Straf: Opleiding strafrechters
Civiel/bestuur: Deskundigenindex
Project Omgevingsvergunning

2.2 Betrouwbare rechtspraak

Kantonrechtersformule
Strafprocesreglement
Uniformering werkprocessen civiel en kanton
Procesreglementen rechtbanken en hoven
Uniformering administratieve werkprocessen
bestuur
Voorkeurmodel Uitspraken sector bestuur

2.3 Effectieve rechtspraak

Kernwaarden appelrechtspraak
Digitale toegang
Primaireprocessystemen
Publicatie insolventieverslagen
Landelijke rol familiezaken
Griffierechten
Civiel/Bestuur: Zittings Rooster Planning
Pilots Digitaal Dossier in het bestuursrecht
Pilots Digitaal Beroep in het bestuursrecht
Project Differentiatie zaaksbehandeling bestuurs-
recht (o.a. finale geschillenbeslechting)
Mediation

2.4 Rechtspraak in de samenleving

Verbeterde communicatie met justitiabelen
Mediabeleid: invoering nieuwe persrichtlijn
Overige media activiteiten
Dialogoog met maatschappelijke organisaties
Klantwaarderingsonderzoek
Klachtenregeling
Betrokkenheid onderwijs

4.1 Landelijk beeld

Ontwikkeling aantal zaken en werklust
Productieverdeling
Afgehandelde zaken ten opzichte van instroom
Doorlooptijden
Productiviteit en ontwikkeling aantal medewerkers
Afspraken met de Minister en productie
Eigen vermogen

4.2 Ontwikkelingen van aantal zaken en door- looptijden per sector

Instroom en uitstroom strafzaken
Doorlooptijden strafzaken
Instroom en uitstroom civiele zaken
Doorlooptijden civiele zaken
Instroom en uitstroom kantonzaken
Doorlooptijden kantonzaken
Instroom en uitstroom bestuurszaken
Doorlooptijden bestuurszaken

5.1 Risicobeheersing

Het blijven volgen van de rechtmatige voortgang
van aanbestedingstrajecten
Het waarborgen van de controleerbaarheid van
personeelskosten
Informatiebeveiliging

5.2 Jaarrekening

Grondslagen voor waardering van activa en
passiva
Grondslagen voor bepaling van het resultaat
Toelichting op de geconsolideerde balans
Niet in de balans opgenomen activa en
verplichtingen
Toelichting op de geconsolideerde staat van
baten en lasten

Colofon

Raad voor de Rechtspraak
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

Kneuterdijk 1
2514 EM Den Haag
t 070-361 9723
f 070-361 9715

voorlichting@rechtspraak.nl
www.rechtspraak.nl

Vormgeving
Corps ontwerpers, Den Haag

Druk
OBT bv, Den Haag

Oplage
1100

Uitgave
mei 2009